

Od založení časopisu Vojenské rozhledy uplynulo sto let

One Hundred Years have Passed since the Founding of Vojenské Rozhledy Journal

Vladimír Karaffa

Abstrakt: Odborný časopis *Vojenské rozhledy* byl založen v roce 1920. Jeho vydávání bylo dvakrát přerušeno, ale po obnovení pokračuje doposud. Cílem článku je zhodnocení významu časopisu na rozvoj vojenské a bezpečnostní teorie a praxe a zamyšlení nad jeho možnou budoucností. Zvýšená pozornost je věnována zaměření časopisu v době první republiky. Článek se věnuje i pokusu o vydávání Vojenských rozhledů v době druhé světové války a neúspěšným snahám na jeho obnovení po roce 1945. Text článku se rovněž věnuje okolnostem vydávání a zaměření časopisu *Vojenská mysl*, který nahradil *Vojenské rozhledy* v období 1950–1991. Časopis pod původním názvem *Vojenské rozhledy* je od roku 1992 nepřetržitě vydáván doposud. Autor ve své analýze dospěl ze závěru, že i přes změněné podmínky, které obecně ztěžují vydávání odborných časopisů, je místo *Vojenských rozhledů* v českých podmínkách nezastupitelné.

Abstract: The theoretical journal *Vojenské rozhledy* was founded in 1920. Its publishing was interrupted twice, but it has continued until now. The aim of the article is to evaluate the importance of the journal for development of the military and security theory and practice and to reflect on its possible future. Attention is paid to the focus of the magazine during the Czechoslovak First Republic. The article also deals with the attempt to issue *Vojenské rozhledy* during the Second World War and unsuccessful efforts to restore it after 1945. The article also deals with the circumstances of publishing and aiming of the magazine *Vojenská mysl*, which replaced *Vojenské rozhledy* in the period 1950–1991. Since 1992 it has been continuously published under the original name *Vojenské rozhledy*. The author concluded in his analysis that, despite the changed conditions, which make it difficult to publish theoretical journals in general, the *Vojenské rozhledy* are irreplaceable in the Czech conditions.

Klíčová slova: Vojenské rozhledy; odborný časopis; vojenství; bezpečnost; obrana; vojenská teorie; bezpečnostní teorie; Vojenská mysl; vojenská praxe.

Keywords: Vojenské rozhledy; Theoretical Journal; Military; Security; Defense; Military Theory; Security Theory; Vojenská mysl; Military Practice.

ÚVOD

Historie samostatného československého a následně českého státu je plná peripetií, nových začátků a návratů. Odráží vývoj v srdci Evropy i snahu obyvatelstva žijícího na území současného Česka a Slovenska o nalezení vlastní identity. Vývoj našich ozbrojených sil je těmito změnami a snahou poznamenán více, než by se to zdálo na první pohled. Není však mým záměrem popisovat těžkosti spojené s budováním nového státu, ani jeho armády, byť se domnívám, že ne všechno bylo objeveno a popsáno. V následujícím textu bych se rád pokusil o rekapitulaci existence časopisu Vojenské rozhledy – časopisu, který byl založen krátce po vzniku samostatné Československé republiky na podporu vědecko-výzkumné práce při výstavbě ozbrojených sil mladého státu.

Odborný vojenský časopis *Vojenské rozhledy* byl založen v roce 1920 Československým vědeckým ústavem vojenským. Svoji funkci plnil až do roku 1939, kdy bylo jeho vydávání přerušeno nacistickou okupací. Potřeba časopisu se projevila i v době druhé světové války, kdy byl vydáván v letech 1941–1944 v londýnském exilu. Snaha o resuscitaci *Vojenských rozhledů* v období tzv. třetí republiky byla přerušena změnou režimu v roce 1948. V letech 1951–1991 byl časopis nahrazen časopisem se změněným názvem *Vojenská mysl*, který měl plnit podobnou funkci, jako *Vojenské rozhledy*. Už však nešlo o nezávislé periodikum dostupné široké veřejnosti, ale o časopis utajovaný, určený výhradně pro vyšší důstojníky. V roce 1992 byly *Vojenské rozhledy* znovu obnoveny, aby svým posláním navázaly na prvorepublikovou tradici a poslání – podporovat rozvoj vojenské vědy pro kultivaci obranné politiky a budování ozbrojených sil demokratického státu.

Rok 2020 přinesl pro *Vojenské rozhledy* stoleté výročí od vzniku časopisu. Neznamená to však 100 let nepřerušované existence. Reflektuje složitou existenci československého a českého státu, jehož vývoj nebyl rovněž nepřetržitý. Přesto byl časopis za toto období vydán v 60 ročnících, přičemž v posledním období od roku 1992, ve 28 ročnících.

Cílem tohoto článku je ohlédnout za uplynulým stoletím, pokusit se zrekapitulovat vývoj, jímž časopis prošel až do současnosti, pokusit se zhodnotit jeho význam při rozvoji vojenské a bezpečnostní teorie a praxe a zároveň se zamyslet nad podmínkami jeho další existence.

1 VOJENSKÉ ROZHLEDY V POČÁTCÍCH BUDOVÁNÍ ČESKOSLOVENSKA

Uplynuly dva roky, kdy jsme si připomněli sté výročí vzniku samostatné Československé republiky. Okolnosti této, pro nás zásadní historické události, v rámci odborné veřejnosti i ve veřejném prostoru byly, zejména v posledních letech, rozebírány z různých uhlů pohledů. 28. říjen 1918 byl okamžikem startu nové epochy pro národy žijící v prostoru tradičních zemí českého království, který byl přisouzen novému státu, budovanému na troskách Rakouska-Uherska. Dnes si jen málokdo umí představit, co všechno bylo nutné řešit – od vybudování funkční státní správy, zavedení systému zastupitelské demokracie,

konsolidaci národnostně pestré společnosti, dobudování ekonomických základů státu až po vybudování systému obrany státu, včetně armády.

Především je nutno si uvědomit skutečnost, že vznik samostatného Československa byl dílem využití vhodné příležitosti a pro většinu populace i vítaným překvapením. Bylo nutné nový stát profilovat prakticky ve všech oblastech, z nichž v prvopočátku to byla zahraniční politika a ruku ruce s ní i obranná politika. Ta vznikala „za chodu“, na pozadí dramatického vývoje situace na bojištích první světové války a prvních let budování státní suverenity spojené s bojem o teritoriální integritu a zajištění státní hranice.

1.1 Ozbrojené síly nového státu

Sám T. G. Masaryk byl původně zarytým pacifistou a odpůrcem vojenského řešení problémů. Změna jeho vztahu k armádě a k vojenství se datuje k počátku první světové války, kdy pochopil, že pro uznání nového státu není důležitá jen diplomacie, ale také diplomatická podpora aktivně bojujících vojenských jednotek.¹ Při jednáních o novém státě se zahraničními představiteli narážel Masaryk často na otázku, koho vlastně reprezentuje a zdali jsou Češi a Slováci za tento stát ochotni bojovat. Nakonec odpověď poskytly Československé legie, které svým obdivuhodným nasazením na frontách první světové války a v sovětském Rusku přesvědčily dohodové mocnosti, a především amerického prezidenta T. W. Wilsona, aby se za myšlenku samostatného Československa rovněž postavily.

Nová československá reprezentace zprvopočátku neměla koncepci obranné (branné) politiky ujasněnou. Republika přitom byla v nezáviděníhodné situaci. V první řadě bylo nutné obsadit a zajistit státní hranice a prosadit státní suverenitu nad územím, které bylo Československu přiznáno. Zatěžkávací zkouškou se staly boje proti Maďarské republice rad a boje o obsazení hranice s Polskem v oblasti Těšínska.

Vznik československé armády provázela řada potíží, které vyplývaly z komplikovaného dědictví po Rakousku-Uhersku, složité mezinárodní situace po skončení první světové války, i z vnitřní situace v mladém státě. České pluky bývalé rakousko-uherské armády byly daleko za hranicemi Československa a jen pomalu se vracely domů. Týkalo se to i desítek tisíců českých a slovenských legionářů v Rusku, ve Francii a Itálii. Doma bylo nutno překonat odpor mužstva demoralizovaného dlouhou válkou a odpor většiny veřejnosti, která propadla iluzi, že československá republika již nepotřebuje vojsko. Ve vznikající armádě chyběla kázeň, schopnost jednotek se vzájemně podporovat v průběhu boje a početně a profesně slabý důstojnický sbor postrádal osobnosti pro vyšší funkce². Výchozí platformou pro ideové sjednocení armády se stala koncepce výstavby a výchovy

1 Jak to uvádí sám T. G. Masaryk ve svém díle *Světová revoluce* (MASARYK, T., G., *Světová revoluce*. Masarykův ústav AV ČR. 2005. S. 640. ISBN 978-80-86142-17-3).

2 Federální ministerstvo obrany ČSFR. *Československá armáda v letech 1918–1938*. Praha. 1991. ISBN 80-85469-04-9.

armády vytvořena podle představ politiků v čele s T. G. Masarykem, která tvořila základ státní a vojenské politiky³.

Jak je známo, zahraniční politika Československa vycházela z orientace na československý zahraniční odboj, především ve Francii. Politická reprezentace státu rozhodla, že nová armáda se bude budovat po vzoru francouzské armády a do Československa byla vyslána Francouzská vojenská mise. Bylo to pochopitelné. Francie patřila mezi vítězné mocnosti a podle tehdejších názorů měla nejsilnější a nejmodernější armádu. Proto i prvním náčelníkem československého Hlavního štábu branné moci byl francouzský maršál Maurice Pellé, který se zhostil i řízení bojových akcí na zajištění státní suverenity.⁴

Orientace na Francii měla řadu rysů, ovlivněných snahou o „odrakouštění armády“. Z francouzštiny do češtiny se překládaly základní řády a unifikace výzbroje, naplánovaná do roku 1922, byla nasměrovaná podle francouzského vzoru. Příslušníci legií měli sice válečné zkušenosti, chyběly jim však znalosti mírové služby a postrádali vojensko-odborné základy. Řada československých důstojníků, především legionářů, byla proto postupně vysílána do francouzských vojenských škol. Je tedy logické, že důstojnický sbor a celá armáda převzaly i principy francouzské vojenské teorie.

Každá moderní armáda je založena na lidských, ale i na věčných zdrojích. Československá armáda zdědila po rakousko-uherské armádě část výzbroje, používané v první světové válce. Byly to především pěší zbraně a dělostřelectvo. Po vzniku samostatného státu bylo především nutné zkompletovat zbrojní průmysl tak, aby pro československou armádu zajistil všechny hlavní druhy výzbroje a zbavil ji závislosti na zbrojním průmyslu jiných států. Struktura průmyslu, jak ji nový stát zdědil po habsburské monarchii, byla zcela nevyhovující a bylo nutno ji přeměnit za cenu rozsáhlých investic. Některé oblasti např. výroba dělostřeleckých zbraní byla naddimenzována, jiné – výroba pěchotních zbraní, letadel a tanků – zcela chyběly.

Válečné události, a především průběh bojů, přinesly i významný pokrok ve výzbroji. V průběhu války se objevily se první tanky, plamenomety nebo chemické zbraně. Výrazný pokrok zaznamenalo především letectvo, radiotechnika, válečné zdravotnictví ale také logistika založena na vše prostupující motorizaci. Bylo tedy zřejmé, že nová armáda musí být moderně vyzbrojena a být schopna zajistit specifické úkoly obrany nového státu. To však bylo možné jen tehdy, když to umožní hospodářská situace nového státu a úroveň zbrojního průmyslu. V Ročence Československé republiky z roku 1929 lze najít výstižné hodnocení situace: *„Zdědili jsme po starém mocnářství značnou část průmyslu, nikoli však průmyslu přizpůsobeného pro eventuelní naši válečnou obranu. Jest buď nevýhodně polohově umístěn, nebo chybějí mu nezbytné výchozí látky, jichž výroba zůstala v zemích ostatních.“*⁵

³ Tamtéž, s. 27. Původně se jednalo o střet dvou koncepcí – zda má být armáda založená na miličním systému podle vzoru Švýcarska nebo vybudována stálá armáda založená na kádrovém principu.

⁴ Více: BŘACH, Radko. *Generál Maurice Pellé: první náčelník hlavního štábu čs. branné moci*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky, 2007. ISBN 978-80-7278-380-9.

⁵ KLOUD J.: Průmysl a vojenství. In: *Ročenka Československé republiky 1929*, Praha 1929, s. 74.

1.2 Budování Vojenského ústavu vědeckého

Vedení státu i nově budované „branné moci“ si uvědomovalo, že kvalita každé armády je závislá na kvalitě důstojnického sboru. V uplynulé válce se ukázalo, že významným faktorem na bojišti se staly zejména nové zbraně. Věda se stala významným fenoménem bojových schopností armád. Proto i v mladém Československu se jedním z naléhavých úkolů stalo vybudování vědecké instituce, která by byla hybnou silou a centrem rozvoje duševního života v oblasti vojenství a obranné politiky.

Koncepční vědecká práce v oblasti obrany státu však navazovala na výzkumnou práci v bývalé rakouskouherské armádě jen dílčím způsobem. Zánik Rakouska-Uherska způsobil i rozpad celého systému vojenské výzkumné činnosti. V počátcích republiky se v oblasti vědecká práce projevoval, kromě jiných obtíží, také neblahý vliv nezvyklosti vzájemné spolupráce civilních a vojenských vědeckých složek na společných projektech⁶. I proto, již 29. května 1919, vznikl z podnětu důstojníků *Vědecký svaz československého důstojnictva*, pro který jedním ze základních úkolů bylo navázání spolupráce s civilními vědeckými institucemi. Zhruba rok na to, 16. května 1920, byl na jeho základech ustanoven Československý vědecký ústav vojenský (VÚV)⁷.

Ústav si od prvpočátku stanovil poměrně vysoké ambice, které se však později ukázaly jako neúměrné finančním zdrojům na jeho činnost⁸:

- „ a) vybudovati základy českého vojenského písemnictví, pěstovati vědy vojenské vůbec, podporovati vědecké studium vojenské i všechny snahy toho druhu a rozšířiti zájem o vědy vojenské v nejširších vrstvách občanstva;
 - b) pracovati spolu s ostatními povolanými činiteli o zřízení válečného musea a válečného archivu čs. republiky;
 - c) pracovati o povznesení vojenské vědecké úrovně čs. vojska.
- Čs. vědecký ústav vojenský chce svého účelu dosáhnouti těmito prostředky:
- a) Schůzemi, vědeckými přednáškami, buď obsahu vojenského, nebo válečných věd se dotýkajícími, spolu s kritickými rozhovory a rozpravami;
 - b) přednáškami i z jiných vědeckých oborů;
 - c) knihovnou válečných i příbuzných věd a krásného písemnictví a čítárnou pro členy ústavu;
 - d) styky s vědeckými vojenskými jakož i jinými ústavy a korporacemi buď v oblasti republiky, nebo v jiných státech za výměnou myšlenek, názorů neb společného vědeckého badání;

⁶ STRAKA, K.: *Souvislosti vědy a výzkumu s obranou Československé republiky: Vojenský ústav vědecký v letech 1936–1938*. Praha: Agentura vojenských informací a služeb MO, 2006. ISBN 80-7278-354-8., s. 5.

⁷ Název Československý vědecký ústav vojenský byl později změněn na Vojenský ústav vědecký (VÚV). Okolnosti změny názvu se autorovi nepodařilo dopátrat. Podstatná většina archiválií VÚV byla v době druhé světové války protektorátem zničena, zachovaly se jen některé nahodilé písemnosti a informace zveřejněné ve Vojenských rozhledech. (Viz: SEDLÁŘ, M. *Nástin historie Vojenského ústavu vědeckého 1919–1949. Historie a vojenství*. 1992, č. 2, s. 47).

⁸ STRAKA, K. s. 136.

- e) podporami pro pěstování vojenských věd, nákladem na vydávání vědeckých spisů, subvencemi pro studijní cesty, vypisováním a udílením cen;
- f) vydáváním učebnic a odborných pomůcek a příruček, jakož i podáváním posudků o takových dílech jinde vydaných;
- g) pomocí při sestavování českého vojenského názvosloví a při vydávání českých vojenských slovníků;
- h) vydáváním bibliografie českého válečnictví a pramenů k jeho dějinám;
- i) vydáváním vojenských vědeckých publikací;
- j) vydáváním populárních spisů, jimiž by se povzbudil v obyvatelstvu zájem a porozumění pro vědy válečné;
- k) sbíráním historických předmětů a listinných památek, vztahujících se k dějinám českého válečnictví.⁹

Jak je vidět, rozsah a zaměření činnosti ústavu byly značně široké. Bylo by zajímavé, promítnout tyto ambice do současné doby. Pak bychom pravděpodobně museli konstatovat, že systém, který by postihoval všechny tyto logicky vzájemně provázané aktivity a funkční oblasti, i dnes stále chybí. Samozřejmě, dnešní společnost a její upořádání a priority jsou někde jinde, než tomu bylo před sto léty, ale za inspiraci a zamyšlení to určitě stojí.

Velká pozornost v činnosti VÚV byla věnována vojenské historii. Při ústavu byl zřízen *Vojenský archiv Republiky československé* a *Vojenské muzeum Republiky československé*, které byly organizačně propojeny s *Archivem národního osvobození*. V roce 1929, symbolicky k výročí vzniku republiky, došlo 28. října ke sloučení těchto institucí v jeden vědecký ústav, s novým názvem, *Památník osvobození*,¹⁰ jenž je předchůdcem dnešního *Vojenského historického ústavu Praha*.

Pro zakladatelské období VÚV, ve dvacátých letech, byla charakteristická snaha zakotvit vědeckou tvůrčí práci v armádě. Těžiště prací VÚV tvořila tvorba mnoha tematicky pestrých původních i překladových odborných vojenských textů. Do roku 1939 vydal Ústav 150 knižních publikací a vypsál 12 odborných literárních soutěží.¹¹

VÚV měl výrazné autonomní postavení. Nebyl součástí čs. vojenské správy, ale působil jako spolkově organizovaná veřejná instituce. Vojenská správa přidělovala ústavu personál z řad důstojnického sboru, poskytovala mu vhodné prostory a finančně jej subvenovala. To, mimo jiné, umožňovalo ústavu široce spolupracovat s významnými civilními vědeckými institucemi. Už v prvním roce se ke spolupráci s VÚV přihlásilo kolem 2000 osob¹². Z dnešního pohledu je zajímavé, že tato spolupráce byla podmíněna úhradou

⁹ Zprávy z Vojenského ústavu vědeckého, *Vojenské rozhledy* č. 2/1921, s. 142. Dostupné z http://vojenskerozhledy.cz/images/archiv_voj_rozhl/Prvni_republika/1920/VR_1920-2_Zpravy.pdf

¹⁰ Historie Vojenského historického ústavu Praha [online]. [cit. 2019-11-27]. Dostupné z: <http://www.vhu.cz/zakladni-informace-o-vhu-praha/historie-vhu-praha/>.

¹¹ STRAKA, K. Souvislosti vědy a výzkumu s obranou Československé republiky: Vojenský ústav vědecký v letech 1936-1938. Praha: Agentura vojenských informací a služeb MO, 2006. ISBN 80-7278-354-8.

¹² MIKA, Janusz. Strategie ve Vojenském ústavu vědeckém. *Obrana a strategie*. 2004, 2004(2), 8. ISSN 1802-7199.

ročního členského příspěvku.¹³ Významným počinem bylo zahájení vydávání odborného časopisu, měsíčníku s názvem *Vojenské rozhledy*. Význam časopisu přesahoval rámec armády – byl distribuován i mimo ozbrojené síly, a proto významně přispíval ke zlepšení vztahu veřejnosti k armádě, zatíženého řadou předsudků z dob Rakouska-Uherska.

VÚV stimuloval vědeckou práci v armádě a v civilní veřejnosti mimo jiné i vyhlašováním veřejných soutěží na literárně-vědecké práce různého druhu. Např. už ve 2. čísle *Vojenských rozhledů* byla zveřejněna výzva na sestavení „spisu o dějinách Československých legií na Rusi“. Pro autory byla připravena finanční odměna ve výši 4 000 Kč za 1. místo, druhé místo bylo oceněno částkou 1 000 Kč.¹⁴ To na tehdejší poměry byla značná částka. O účast v soutěži byl značný zájem, proto se soutěže tohoto typu později pravidelně opakovaly.

VÚV si vybudoval za dlouhodobého vedení svého prezidenta, plk. Dr. J. Čermáka (od roku 1926) a div. gen Ing. S. Bláhy (od roku 1932)¹⁵ čestné místo ve vědeckém a intelektuálním životě předmnichovského Československa.

2 VOJENSKÉ ROZHLEDY V OBDOBÍ LET 1920–1939

V roce 1920 bylo vydáno 5 čísel *Vojenských rozhledů* na celkem 398 stranách s rozsáhlými přílohami.¹⁶ V redakčním úvodníku prvního čísla je vymezen charakter časopisu těmito slovy:

„Rozhledy mají sloužiti k tomu, aby šířily vědu vojenskou, objektivně a bez tendencí politických a jiných; aby poučovaly a vychovávaly naše důstojníky i širší kruhy veřejnosti, které o vědy vojenské mají zájem. Chceme pracovati celou vůlí a vším úsilím k tomu, aby národ poznal důležitost vojska našeho, aby každému občanu bylo vštípeno přesvědčení, že jest podle svých sil povinen přispěti k tomu, abychom dovedli uhájiti vlasti nám osudem darované a navrácené, vykoupené krví desetitisíců našich legionářů i těch, kdož padli v cizích službách proti svému přesvědčení.“

¹³ Ref. 7. Zakládající členové (vojenské útvary, různé organizace i fyzické osoby) – 1000 Kč., řádní členové 2+24 Kč. a přispívající 2+12 Kč. Více viz: Zprávy z Vojenského ústavu vědeckého, *Vojenské rozhledy* č. 2/1921, dostupné z http://vojenskerozhledy.cz/images/archiv_voj_rozhl/Prvni_republika/1920/VR_1920-2_Zpravy.pdf.

¹⁴ Tamtéž, s. 141.

¹⁵ Viz: SEDLÁŘ M. Nástin historie Vojenského ústavu vědeckého 1919-1949. *Historie a vojenství*. 1992, č. 2, s. 53,55

¹⁶ Úplné kopie, včetně příloh, jsou dostupné na stránkách „Digitální studovny Ministerstva obrany ČR“ (<https://bit.ly/2MfXMMu>), která je založena na systému Kramerius a slouží k centrálnímu zpřístupnění digitálních zdrojů vytvořených paměťovými institucemi v rezortu MO ČR. Všechna čísla *Vojenských rozhledů* jsou rovněž dostupná na stránkách <https://vojenskerozhledy.cz/archiv-menu-search/rocniky-1920-1944>.

Naše vojsko musí být kvalitativně takové, aby duchem i výcvikem, výzbrojí i organizací nahradilo to, čeho mu snad bude scházeti na počtu. „Vojenské Rozhledy“ chtějí k tomu přispěti zvláště tímto:

- 1. Budou soustavně studovati vše, co ze světové války vojíny zajímá; její dějiny, strategii, taktiku, techniku, zásobování, osobní zkušenosti aj. a nezanedbají ani historie válek minulých, zvláště českých, na jejichž tradici i ducha musíme v mnohém navazovati.*
- 2. Budou zaznamenávati cizí pokroky vojenské, jakož i naše vlastní, pokud ovšem nejsou důvěrného rázu, a seznamovati čtenáře s cizími armádami, jejich zřízeními a p.*
- 3. Budou, co možná úplně sledovali veškeru důležitou literaturu válečnou a vojenskou.*

K tomu účelu budou uveřejňovati odborná vojenská pojednání původní, psaná formou vědeckou i referáty, týkající se jak otázek našich, tak vůbec témat zajímavých každého odborníka vojenského. Zvláště budou hleděti k tomu, aby vojenství naše vyvíjelo se v duchu výrazně československém, odpovídajícím psychologii i všem jiným vlastnostem našeho člověka.

Prosíme tudíž všechny povolané odborníky i všechny čtenáře, aby pracovali s námi ve prospěch české vědy vojenské a české armády.¹⁷

Tato slova mají nadčasový charakter a předznamenaly charakter časopisu na další léta, v podstatě až do dnešních dnů. Jednalo se tedy o časopis autorský, vědecký, a zároveň informativní, který měl být úzce propojen s národní i mezinárodní praxí. To jsou charakteristiky, které jsou platné i v současnosti:

- a) Obsah časopisu byl a je tvořen autorskými příspěvky odborníků z řad ozbrojených sil i nevojenské komunity, zabývajících se otázkami obrany a bezpečnosti v nejširším slova smyslu. Řada článků byla vytvořena i v rámci redakčního kolektivu časopisu sestaveného ze zkušených odborníků. Za uplynulých 100 let se pohled na bezpečnost a obranu rozšířil a dnes již zahrnuje i řadu „nevojenských aspektů“.
- b) Vědecký charakter článků se postupně vyvíjel, stejně jako i pohled na vojenskou a bezpečnostní vědu. V každém případě bylo snahou zveřejňovat vědecky podložené informace, včetně informací a názorů kontroverzních, které dávaly podnět k vědeckému zkoumání a zejména k bohaté diskusi a polemice.
- c) Propojenost s praxí bylo a je nejpodstatnější, co časopis po celou dobu existence provázelo. Z prvopočátku to byly články hodnotící bojové zkušenosti první světové války. K tomuto období se různí autoři vraceli opakovaně. Ve svých člancích přinášely doposud nepublikovaná fakta, hluboké analýzy i závěry a doporučení pro další výstavbu armády a celého obranného systému státu. Jednotliví autoři se věnovali i poznatkům a zkušenostem z aktuálně probíhajících ozbrojených konfliktů a rovněž i informacím z výcviku, cvičení a výstavby zahraničních armád. Velká pozornost byla

¹⁷ Redakce. Slovo úvodní. *Vojenské rozhledy*. 1920, 1920(1), 2. Dostupné také z: http://vojenskerozhledy.cz/images/archiv_voj_rozhl/Prvni_republika/1920/VR_1920-1_Slovo.pdf

věnována vzdělávání. Mějme na paměti, že časopis byl donedávna jediným zdrojem informací, které ve své praxi využívala většina velitelů a odborníků v oblasti obrany. V tom se dnešní internetová doba nejvíce liší od minulosti.

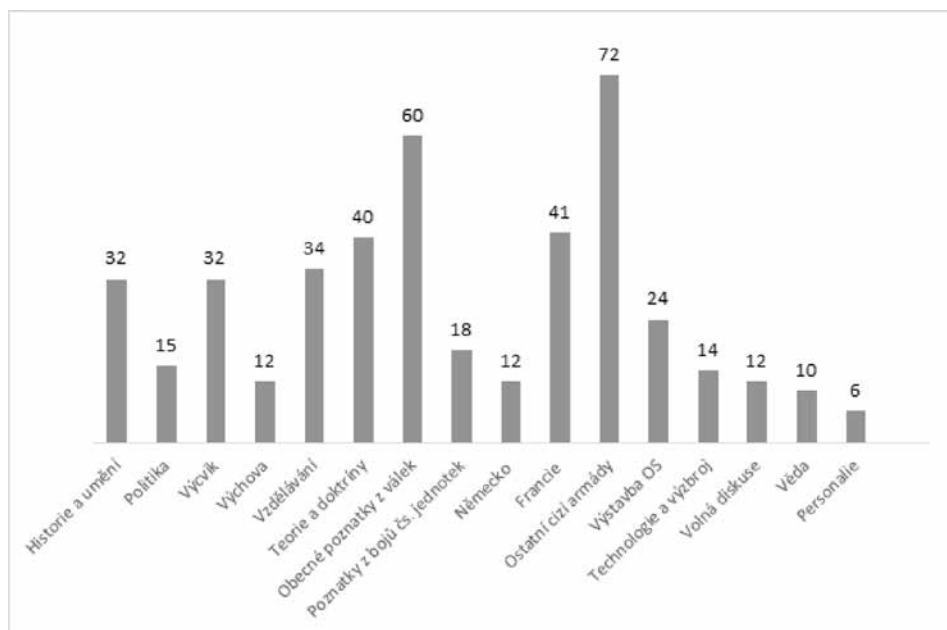
Časopis byl po celou dobu první republiky vydáván pod patronací VÚV. Obrázek č. 1 zachycuje výřez kopie zadní strany titulního listu Vojenských rozhledů z roku 1921. Z něj je možné si vytvořit představu o organizaci tvorby a vydávání časopisu.

Obr. č. 1: Tiráž Vojenských rozhledů čísla 4/1921

2.1 Vojenské rozhledy v době začátku československého státu a jeho armády

Obsah časopisu odrážel složitost vývoje československého státu a jeho armády. Při analýze prvních let samostatnosti (cca do roku 1925) lze v zaměření jednotlivých článků vyzorovat trendy, které zhruba vyjadřuje graf. č. 1.

Graf č. 1: Početní struktura článků v časopise Vojenské rozhledy v létech 1920–1925¹⁸

Je zřejmé, že velká pozornost byla věnována poznatkům z bojišť první světové války (60 článků). Ta byla stále živá v myslích všech civilních obyvatel i vojáků, mezi nimiž většina patřila mezi přímé účastníky bojů na všech světových válčistištích. Je přitom zajímavé, že počet článků věnujících se bojovým poznatkům Čechoslováků byl relativně chudý. Vysvětlit se to dá i tím, že přímí účastníci bojů byli zaangažováni do výstavby nové armády a na teoretickou práci jim nezbývaly síly. Kromě toho, časový odstup od první světové války byl poměrně malý a tak na komplexní objektivní analýzy došlo až mnohem později. Největší počet článků byl věnován informacím o cizích armádách (126 článků), zejména o výstavbě francouzské armády (41 článků). Za povšimnutí stojí i pozornost, která v časopise byla věnována hledání a budování historických a kulturních tradic českého a slovenského národa, vztahujících se k vojenství a obraně státu.

Struktura časopisu se stabilizovala jen postupně. Hlavní část časopisu obsahovala autorské příspěvky věnované především výcviku a poznatkům z válečných bojišť a rovněž texty o některých významných osobnostech, které ovlivnily válečné události (např. gen Ludendorff¹⁹). V rubrice „*Prameny k dějinám našeho vojska*“ se zveřejňovaly texty

¹⁸ V létech 1920–1925 vyšlo celkem 55 čísel, v nichž bylo zveřejněno 434 článků (viz: <http://vojenskerozhledy.cz/archiv-menu-search/rocniky-1920-1944>).

¹⁹ Hodnocení osobnosti Ericha Friedricha Wilhelma Ludendorffa, pruského a německé generála a politika se v textu na pokračování (7 částí) věnoval PhDr. Vilém Julius Josef Hauner, český matematik, astronom, vojenský historik, publicista a překladatel. (viz Vojenské rozhledy ročníky 1920–1922).

přispívající k vytvoření národních vojenských tradic (viz tab. č. 1). V každém čísle se zveřejňovaly informace o dění v československé armádě a v zahraničních armádách (rubriky „*Vojenství doma*“, „*Vojenství v cizině*“) a rovněž krátké i obsáhlejší informace převzaté z československého a zahraničního tisku (rubrika „*Z našich revuí*“ a „*Z cizích revuí*“). Tyto rubriky provázely časopis po celou dobu jeho existence až do roku 1938. V prvních ročnících byly v časopise nepravidelně, jako příloha, zveřejňovány „*Zprávy z činnosti Československého vědeckého ústavu vojenského*“. Od roku 1922 začaly jako příloha časopisu vycházet „*Cvičební listy*“, které obsahovaly praktické informace, návody a metodiky pro výcvik. Později se „*Cvičební listy*“ zaměřily na informace pro vzdělávání důstojníků, včetně metodické a velitelské přípravy k řízení cvičení a pro přípravu na studium na válečné škole v Paříži a na Vojenské škole pro pěchotu ve St. Cyru.

Tab. č. 1: Tituly vybraných článků ve Vojenských rozhledech, věnovaných historii vojenství

Název článku	Autor	Číslo / ročník	Poznámka
Dudáci vojáci (Vzpomínky ze zašlých dob)	Dr. R. Tschorn	4 / 1920	Zamyšlení nad úlohou českých dudáků v rakousko-turecké válce (1787–1791).
Vojna a vojáci v díle Alšově a Jiráskově	Dr. R. Tschorn	3 / 1921	
Bitva u Prahy (6. května 1757)	pplk. Zdeněk Ježek	4 / 1921	Pokus o ovládnutí Prahy Fridrichem II. v době sedmileté války.
Disciplína Romana	kpt. PhDr. F Hoffmeister	2 / 1922	Zamyšlení nad úlohou kázně v římských legiích.
Z historie vojenského zdravotnictví za války třicetileté	MUDr. F. Tichý	4/1922	
Vývoj českého vojenského písemnictví	Dr. R. Tschorn	5 / 1922	
Lipanská záhada	Hanuš Kuffner	6 / 1922	Kritická úvaha nad taktickými aspekty porážky husitských vojsk v bitvě u Lipan.
Kartografie za dob napoleonských	plk. v.v. Josef Paldus	6 / 1923	Historická studie o vlivu vedení války s důrazem na tažení v letech 1812–1815
Seriál článků o husitských válkách:	Různí autoři	7 / 1924	Význam Žižky ve válečnictví. Žižkova taktika v dějinách válečnictví. Vojenské řády v Čechách a Německu za válek husitských. Několik poznámek k velení a správě husitských vojsk a o jejich snahách zmírnit válku. Okolo bitvy na Vítkově. Výstroj a výzbroj husitů.
Obranný úsek na horním Labi a jeho význam v pruských válkách	Dr. Ivan Honl	10 / 1924	

Některé ze zveřejněných textů se z dnešního pohledu jeví jako nezvyklé, ale zajímavé svým zaměřením, jako například článek kpt. prof. Jana Gebauera²⁰ „*Problém vý-*

²⁰ Jan Gebauer se zabýval ve své odborné práci zejména problematikou balistiky. Více na: https://web.math.muni.cz/biografie/jan_gebauer.html.

střelu s planety na planetu“. Zajímavý je rovněž i na tu dobu poměrně otevřený článek pplk. MUDr. K. Zrůnka²¹ „Sebevraždy ve vojsku“.

2.2 Význam Vojenských rozhledů pro další rozvoj Československé branné moci v letech 1926-1939

Mladá Československá republika budovala moderní a sebevědomé ozbrojené síly s jednoznačnou ambicí, zajistit státní suverenitu demokratického státu. Při dalším budování armády se opírala o svoji zahraniční politiku a koncepční principy, které vytyčil T. G. Masaryk. Velký vliv na rozvoj ozbrojených sil měla aplikace technologického pokroku ve vojenství, zejména mechanizace ve vývoji nových zbraní a ostatní techniky. Stále velkým zdrojem inspirace byly ozbrojené síly Francie.

Vojenské rozhledy tyto tendence a trendy zaznamenávaly ve zveřejňovaných autorských článcích a především v pravidelném přehledu o novinkách v cizích armádách a o obsahu zahraničního odborného tisku. Dnes je asi nemožné zjistit, do jaké míry *Vojenské rozhledy* přispívaly k přijímání strategických rozhodnutí o rozvoji armády, ale lze předpokládat, že určitý vliv na kultivaci vojenského myšlení v armádě i ve společnosti měly. Časopis byl po celou dobu produktem činnosti VÚV, který se stal uznávanou institucí, pod níž působili naši přední odborníci v oblasti vojenství i společenských věd.

Do *Vojenských rozhledů* přispívala řada vojenských osobností, z nichž mnozí později dosáhli vysoké vojenské hodnosti, zastávali významné funkce v československé armádě a později se zapojili do dějů na bojištích druhé světové války nebo v domácím odboji. Byly to například pplk. gšt. František Pohunek²², plk. gšt. Emil Fiala²³, brig. gen. Jindřich Birula²⁴, plk. gšt. Ladislav Kotík²⁵, armádní generál Sergej Vojcechovský²⁶, gen. zdrav. MUDr. Robert Pytlík²⁷, pplk. gšt. Karel Veit a další.

Až do roku 1930 časopis vycházel jako periodikum desetkrát ročně v rozsahu kolem 60 textových stran. Jeho struktura se ustálila na rubrikách věnovaných autorským příspěvkům, které měly různý rozsah – od pěti až po třicet tiskových stran. Delší příspěvky byly zpravidla rozděleny a vycházely na pokračování v několika za sebou jdoucích číslech. Dále

²¹ Generál zdravotnictva MUDr. Klement Zrůnek, významný vojenský lékař meziválečného období. Více na <http://www.vhu.cz/general-zdravotnictva-mudr-klement-zrunek-vyznamny-vojensky-lekar-mezivalecneho-obdobi/>.

²² V průběhu druhé světové války se zapojil do odbojové činnosti na území protektorátu a v roce 1941 byl zatčen gestapem odsouzen k trestu smrti (viz např. https://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ek_Pohunek). Později povýšen do hodnosti brigádní generál in memoriam.

²³ V roce 1939 na funkci velitele IV. sboru v Olomouci, v hodnosti divizní generál (viz <https://www.valka.cz/Fiala-Emil-t60689>).

²⁴ Viz <https://www.valka.cz/Birula-Jindrich-t60158>.

²⁵ Popraven nacisty v Berlíně v roce 1942, povýšen do hodnosti brigádní generál in memoriam (viz <https://www.valka.cz/Kotik-Ladislav-t126590#429040>).

²⁶ Viz https://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2877.

²⁷ Viz <https://www.valka.cz/topic/view/110762/Pytlík-Robert>.

následovala rubrika „*Vojenství doma a v cizině*“, obsahující pestrou směsici krátkých i obsáhlejších informací získaných z různých domácích a zahraničních zdrojů. Význačnou část tvořily informace o vývoji v cizích armádách, o nových zbraních a různých technických novinkách. *Vojenské rozhledy* v té době byly jedinečným zdrojem informací, které rozšiřovaly vědomosti a orientaci příslušníků armády i civilní veřejnosti v oblasti vojenství. Podobnou funkci plnily rubriky nazvané „*Z našich a cizích revuí*“ a „*Literární přehled*“. Tyto pravidelné rubriky připravovala redakce.

Od roku 1931 se struktura časopisu výrazně změnila. Vycházel v rozšířené verzi, rozdělený po jednotlivých druzích vojsk a obsahoval relativně samostatné části tak, jak to představila redakce v úvodu 1. čísla v roce 1931: „*V části všeobecné budou projednány podle původního programu Vojenských rozhledů válečné dějiny, strategie a všeobecná taktika, jakož i otázky rázu povšechného, dotýkající se společně všech zbraní a služeb. Speciálním zbraním budou věnovány zvláštní samostatné části pod názvem: Pěchotní Dělostřelecké, Letecké a Jezdecké rozhledy; v nejbližší době se pak připraví v dohodě s MNO a ženijním učilištěm i občasné vydávání Rozhledu ženijních a rozhledů pomocných zbraní a služeb.*“

Tomu odpovídalo i složení redakce. Hlavním redaktorem byl plk. gšt. Emil Fiala, redakční radu, která podle tehdejších principů měla charakter redakce, tvořilo 9 důstojníků v hodnosti major až plukovník generálního štábu.

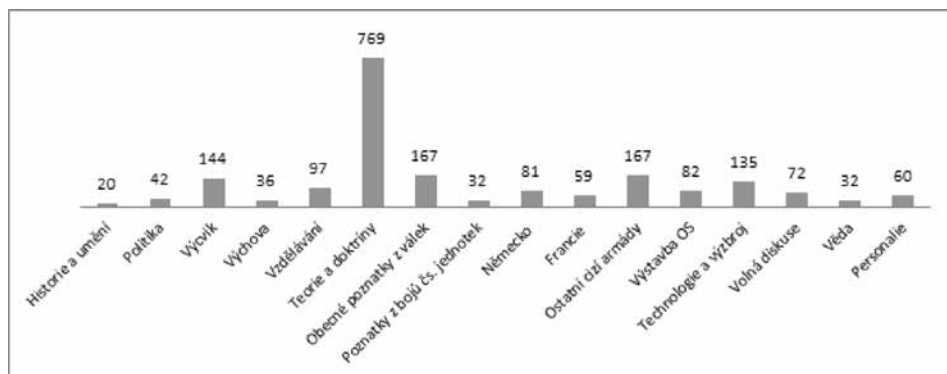
Myšlenku rozšířit záběr *Vojenských rozhledů* o problematiku „intendanční služby“ si už v roce 1928 vzala za své *Vojenská intendanční škola* (od roku 1935 *Vysoká intendantská škola*) v Praze, která až do roku 1938 vydávala samostatný časopis s názvem *Vojenské intendanční rozhledy*.²⁸

Ve *Vojenských rozhledech* se zveřejňovaly dílčí informace a občas i rozsáhlé zprávy z činnosti VÚV. Ucelený obraz o činnosti ústavu, a v rámci toho o organizační stránce vydávání *Vojenských rozhledů*, si lze vytvořit například z „*Výroční zprávy... v pracovním období 1937–38*“.²⁹ Například je možné se zde dozvědět, jak se připravovaly rubriky o cizích armádách. Na recenzi 55 titulů zahraničního tisku se podílelo „... 60 důstojníků znalých cizích jazyků...“. Dále, že ke dni 31. března 1918 časopis *Vojenské rozhledy* měl 5400 předplatitelů.³⁰

²⁸ Obsah všech ročníků časopisu *Vojenské intendanční rozhledy* je k dispozici na adrese <https://bit.ly/3cXZ5eg>.

²⁹ Celá zpráva je dostupná z: <https://bit.ly/36GUE3h>. Ve fondech Vojenského ústředního archivu jsou k dispozici všechny Výroční zprávy za období let 1919–1938. Více informací na: <https://bit.ly/2ssb9le>, s. 5–6.

³⁰ Roční předplatné činilo 30 nebo 40 Kč, podle charakteru členství ve VÚV.

Graf č. 2: Početní struktura obsahového zaměření článků ve Vojenských rozhledech v létech 1926–1938

Se vzrůstajícím sebevědomím a profesionalitou příslušníků československé armády se obsah článků ve srovnání s předchozím obdobím se postupně začal orientovat na problematiku výcviku a zejména taktickým a operačním zásadám vedení bojové činnosti, jak je to zřejmé z grafu č. 2. Přetrvávalo zaměření na Francii a ve třicátých letech i na Německo, které bylo čím dál více považováno za bezpečnostní hrozbu.

Vývoj ve třicátých letech přinesl i změnu zaměření činnosti VÚV, jenž byl těsněji včleněn do armádního organismu. To se odrazilo i v zaměření obsahu i struktury *Vojenských rozhledů*, které daleko více zohledňovaly vývoj přijaté vojenské doktríny a potřeby vědecké práce v zájmu obrany státu.

Nárůst článků věnovaných doktrinálním otázkám, tzn. způsobu činnosti jednotlivých druhů vojsk v boji, a rovněž článků o technickém rozvoji výzbroje jednotlivých druhů vojsk vyplynul ze změny struktury časopisu v roce 1931. V tomto směru vynikaly především *Letecké rozhledy*, které se věnovaly konstrukci letounů a avioniky, seznamovaly s technickými novinkami ve světě a přinášely úvahy o možnostech rozvoje letectva a jeho použití v bojové činnosti. Velká pozornost byla věnována relativně novému druhu zbraně – tankům (podle dobové terminologie „útočné vozbě“). Ještě ve třicátých letech se vedly vášnivé diskuze o tom, zda a do jaké míry tanky vyzbrojit československou armádu. Například, pplk. gšt. J. Kašalický ve svém článku „*Organisace jednotek útočných vozů*“, který byl zveřejněn v *Pěchotních rozhledech* č. 6/1933,³¹ reaguje na některé odmítavé názory a uvádí: „*Chce-li býti naše armáda skutečně moderně vyzbrojena, nechce-li býti inferiorní proti armádám svých sousedů, musí míti útočnou vozbu. To je jeden důvod. Druhý je ještě závažnější: aby co nejvíce šetřila krví svých příslušníků, aby je nehnala proti strojům a opevněním, musí míti obrněná vozidla, která snadněji a s menšími ztrátami lidských životů prolomí nepřátelský odpor, prorazí cestu nebo zjistí aspoň situaci nepřítele, zadrží jeho postup, ušetří vagony drahé munice, jež by bylo nutno vystřeliti, možno i s problematickým účinkem.*“ Dále uvádí: „... je třeba, aby to

³¹ Celý článek je dostupný z: <https://bit.ly/2E8SptF>.

byla vlastní útočná vozba, vlastní výroby, aby nebylo třeba spoléhat event. na cizí pomoc v poslední chvíli". Takových příspěvků byla v časopise celá řada. Lze jen odhadovat, jaký vliv na konstrukci a výrobu tanků měla diskuse ve *Vojenských rozhledech*. Skutečnosti ale je, že předválečné Československo produkovalo v rámci své zbrojní výroby vydařené typy tanků, mezi nimiž vynikal zejména lehký tank LT vz. 38, který je pokládán za zřejmě nejlepší lehký tank počátku války.³²

Zajímavá je diskuse o použití bojových plynů na bojišti, zejména pod dojmem zkušeností z první světové války. Převládal názor, že i přes mezinárodní úmluvy zakazující použití chemických látek, budou bojové plyny v příští válce používány běžně, jako jakákoliv jiná zbraň. Příkladem je článek kpt. děl. Ing. B. Beneše „*Vliv chemické zbraně na vedení jednotek v poli*“ v *Dělostřeleckých rozhledech* číslo 3/1937³³. Zde uvádí, že „*Jest jisté, že chemická zbraň (povšechný název pro bojové chemické látky) v příštích válkách nebude již nikdy odstraněna a že je tedy nutné počítat s ní vždy jako s každou jinou zbraní, jednou již vyzkoušenou.*“ Tento názor našťestí historie války, která měla začít již za necelé dva roky, nepotvrdila.

Druhá polovina třicátých let byla v armádě i v celé společnosti poznamenána, kromě jiného, soustředěným úsilím na budování stálých opevnění, které bylo reakcí na sílící vojenskou moc hitlerovského Německa. *Vojenské rozhledy* nezůstaly stranou a zveřejnily řadu článků věnované této problematice. Jedním z nich je příspěvek v čísle 4 /1938 pod názvem „*Stálá opevnění. Význam a všeobecná organizace*“.³⁴ V té době se rozpracovávala doktrína obranné operace, která byla předmětem bohaté diskuse i na stránkách časopisu, jak o tom svědčí i například článek plk. gšt. Karla Pražáka „*Chvála obrany*“³⁵. Je nutno dodat, že se o ostatních druzích bojové činnosti, včetně útoku, uvažovalo i nadále. Konečně, úder do mezer mezi liniemi vybudovaných opevnění byly důležitou součástí operačních plánů, jak to uvádí ve svém příspěvku i plk. Pražák: „*Základem úspěchu zůstává manévra a překvapení. Volnost manévru lze si zachovat jen zálohami. Překvapení mohou dosáhnout hned s počátku mohutným rychlým útokem.*“

V tragickém roce 1939 vyšlo už jen jedno číslo *Vojenských rozhledů*. Jeho obsah byl samozřejmě poznamenán situací v okleštěném státě, což vystihuje např. příspěvek škpt. Ing. V. Chaloupky „*Komunikace v nových hranicích naší republiky*“. Zde autor uvádí svůj postřeh, který charakterizuje krátkou dobu mezi Mnichovem a německou okupací: „*V novém státě za změněných poměrů přišly nyní na pořad i docela jiné úkoly a starosti než doposud. Čistě vojenské otázky byly nyní alespoň dočasně zatlačeny otázkami hospodářskými a vnitropolitickými*“. Obraz o situaci ve vojenské komunitě v posledních měsících svobodného Československa dotváří i ambice *Vojenských rozhledů* do dalšího období. Nenaplněný program 20. ročníku (1939) časopisu počítal s rozšířením rozsahu i tematického zaměření časopisu tak, aby odpovídal „... *potřebám velitelského sboru naší armády, vyplývajícím ze změněných poměrů*“. Tehdy si ještě nikdo neuměl představit, o jaké změněné poměry půjde.

³² Více viz: <https://www.fronta.cz/lt-vz-38>.

³³ Celý článek dostupný z: <https://bit.ly/2PfvAL9>.

³⁴ Celý článek, který vyšel pod pseudonymem, je dostupný z: <https://bit.ly/2LRCuEf>.

³⁵ Celý článek, zveřejněný v čísle 7–8/1937 je dostupný z: <https://bit.ly/35yR4bH>.

3 VOJENSKÉ ROZHLEDY V DOBĚ DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Už v březnu 1941 bylo ve Velké Británii vydáno první číslo obnovených *Vojenských rozhledů*, vydávaných pod hlavičkou „Československé armády v zahraničí“. Jeho úvodníky vytvořili prezident Eduard Beneš a ministr národní obrany divizní generál Sergěj Ingr. Eduard Beneš mimo jiné zdůraznil:

„Nynější válka přinesla nám a stále přináší nové a nové zkušenosti, nové a nové způsoby vedení boje... Je třeba mnohem více než kdy jindy, aby důstojnický sbor plně využil této příležitosti a stále rozšiřoval a prohluboval v tomto směru svoje dosavadní odborné znalosti.

Je dále nutno znalosti ty doplňovati znalostmi v oborech ostatních: všímati se na příklad, jakou měrou a v jakém směru činitelé národohospodářští, političtí, sociální a morální přispívají k úspěšnému vedení války, a chápati tak vedení moderní války v celé její šíři a podstatě. Každý náš důstojník musí po všech těchto stránkách získati z dnešní války co nejvíce zkušenosti; potřebuje to pro sebe, ale potřebuje to také armáda a stát. Zkušených důstojníků a vojáků budeme potřebovati po této válce doma pro otázky obrany státu, organisace a výcviku armády.“

V tomto duchu vyznívala i většina zveřejňovaných příspěvků až do roku 1944. Jejich smyslem bylo získané zkušenosti promítnout do podmínek znovu obnoveného Československa, o čemž nikdo nepochyboval.

Časopis byl vydáván v rámci osvětové činnosti 1. československé smíšené brigády ve Velké Británii. Redakční kruh, což je obdoba redakce, tvořili pplk. gšt Karel Lukas, mjr. pěch. Jaroslav Novák, mjr. gšt. Ladislav Marek, mjr. gšt Jaroslav Kurz a škpt. gšt. Karel Procházka. V Londýně vyšlo 19 čísel *Vojenských rozhledů*, ve kterých bylo publikováno 96 různých příspěvků. Je nutno mít na paměti, že redakce časopisu si v té době nekladla ambici, aby časopis byl vědeckým periodikem. Byl však platformou pro zveřejňování názorů a informací, jež odpovídaly situaci, ve které se vojenská mise i zahraniční odboj nacházely.

Bylo jen těžko představitelné, že by se časopis dostával ke čtenářům mimo Velkou Británii. Přesto plnil významnou roli při formování morálního stavu velitelského sboru brigády, ale i příslušníků vojenského letectva. Periodicita vydávání časopisu byla závislá na vývoji války a činnosti brigády. V omezeném rozsahu byl vydáván i po reorganizaci brigády na Československou samostatnou obrněnou brigádu, která byla v roce 1944 nasazena do bojů při obléhání Dunkerku. Spolupráce redakce s autory byla přizpůsobena specifickým podmínkám i složité době. Například redakce deklarovala, že: *„Snahou redakčního kruhu bude opatřit dopisovatelům V.R. (pozn.: Vojenských rozhledů) cizojazyčnou literaturu (knihy, periodický odborný tisk) jako podklad pro jejich práci.“* Autorskou aktivitu, podobně jak tomu bylo ve svobodném Československu, redakce podněcovala vypisováním autorských soutěží. Kupříkladu, v čísle 2/1943 byl zveřejněn výsledek soutěže, do které zaslalo svoje příspěvky 38 autorů. Jejich příspěvky pak byly zveřejněny v roce 1944, kdy zároveň byla vyhlášena nová soutěž. Ta přestože vzhledem k vývoji války ztratila svoje opodstatnění, stojí za povšimnutí pro tematické okruhy, na které se redakce zaměřila. Charakterizuje to myšlení a naděje příslušníků zahraničního odboje do dlouho očekávaného mírového znovuoobnovení svobodného státu. Namátkou jen několik témat:

- *Organizace příští obrany státu.*
- *Občanská výchova v poválečné čs. armádě.*
- *Jak vytvořit nový velitelský sbor v příští armádě.*
- *Válečný průmysl v příštím státě.*

Konečně, budoucnosti poválečného Československa, byla věnovaná téměř polovina zveřejněných příspěvků, zejména v ročnících 1943 a 1944. Autorská základna se rekrutovala z důstojníků pozemních i vzdušných sil v celém spektru hodnotností a funkcí. Pravidelně přispívali svými názory i ucelenými články např. plk. Jaroslav (Vedral) Sázkavský, ale i plk. František Moravec, div. gen. Rudolf Viest nebo Prokop Drtina. Řada článků byla zveřejněna pod pseudonymem, což bylo vzhledem k bezpečnosti vlastní i příbuzných v okupované vlasti pochopitelné.

Je zajímavé se do zveřejněných článků začíst. Z dnešního pohledu je jejich vědecká, informační a historická hodnota nepříliš vysoká. Je nutno si ale uvědomit, že zveřejněné hodnocení válečných událostí a názory jsou aktuálním odrazem doby, bez potřebného historického odstupu. Jsou však cenné pro uvědomění si, že i přes složitost doby se českoslovenští důstojníci snažili zachovat si vysokou profesní úroveň a neztráceli naději, že se podaří ve válce s nacisty zvítězit a že Československo bude opět svobodné.

4 VOJENSKÉ ODBORNÉ ČASOPISY V OBDOBÍ LET 1945–1991

Konec německé okupace a druhé světové války přinesl období hledání, mimořádných opatření a přesvědčení, že obrana osvobozené vlasti musí být založena na silných ozbrojených silách vybudovaných na nabytých válečných zkušenostech. Ne všechno se však vyvíjelo podle představ autorů příspěvků do londýnských *Vojenských rozhledů*. Když se po nějaké době zdálo, že se podaří pokračovat v přerušené práci VÚV a v publikačním úsilí redakcí vojenských odborných časopisů, rok 1948 všechno zásadně změnil. Přišly roky personálních čistek i uplatňování nové koncepce budování armády a vojenské vědy podle „sovětských vzorů“. Vznikla zcela nová struktura vojenských vědeckých institucí a vojenského odborného tisku, která s malými změnami přetrvala až do roku 1991.

4.1 Poválečné pokusy o znovu zřízení VÚV a o vznik Vojenských rozhledů

Vojenská správa i vojenská veřejnost si brzy začaly uvědomovat absenci odborného vojenského časopisu a stejně tak instituce, který by vydávání časopisu typu *Vojenské rozhledy* zaštiťovala. V organizační struktuře složek resortu Ministerstva národní obrany (MNO) bezprostředně po osvobození Československa chyběla jakákoliv zmínka o obnovení činnosti VÚV. V té době bylo nutné ve společnosti i v armádě řešit mnoho jiných bezodkladných úkolů.

V červenci 1946 byl přijat návrh náčelníka Hlavního štábu gen. Bočka na obnovení VÚV a dnem 1. ledna 1947 byla jeho činnost oficiálně zahájena. Obnovný ústav si mimo jiné kladl za cíl vybudovat vojenské písemnictví a pracovat na zvýšení odborné úrovně

vojenské literatury. Byly zahájeny práce na vydávání měsíčníku s tradičním názvem *Vojenské rozhledy*,³⁶ který měl být hlavním publikačním fórem VÚV. Na funkci hlavního redaktora byl nominován divizní generál František Hrabčík, velitel *Vojenského historického ústavu Praha* a tajemníkem redakce byl určen major Josef Vlasák. Rovněž bylo nominováno 22 členů redakční rady, mezi nimiž nechyběla taková jména, jako plk. B. Lomský, plk. V. Janko, plk. O. Rytíř a další. Struktura redakční rady v podstatě odpovídala tehdejší struktuře odborností československé armády. Zjevná byla snaha reprezentovat v redakční radě jednotlivé součásti Hlavního štábu a druhy vojsk kvalifikovanými zástupci.

Vojenské rozhledy měly vycházet jako měsíčník o rozsahu 48 stran doplněný o přílohy, jejichž součástí by byly, mimo jiné, i „*Cvičební listy*“.³⁷ Je nutno uznat, že časopis měl hned v začátku dobře našlápnuto. Redakce měla připravených 47 příspěvků od 38 autorů, které měly sloužit jako základ pro obsah prvních připravovaných čísel.³⁸ Předpokládalo se, že časopis bude obsahovat relativně nezávislé autorské příspěvky, jež budou procházet standardním recenzním řízením odborníků na danou oblast.

Poučnorové politické a následně pak personální změny, a to jak v řadách vojenských tak i civilních členů ústavu, způsobily značné omezení činnosti VÚV. Na podzim roku 1948 bylo Hlavním štábem rozhodnuto o další reorganizaci, jejímž cílem bylo podřídit ústav vedení armády. Dnem 1. října 1948 tak byl zřízen *Vojenský ústav vědecký*, jako samostatný vojenský útvar přímo podřízený NMO. Tehdy vznikla představa, že ústav bude vydávat dva časopisy: *Branné rozhledy* pro nevojenskou veřejnost a *Obrana státu* pro služební účely ozbrojených sil.

Tato představa se nikdy nezrealizovala. Doba nového VÚV – vojenského útvaru byla krátká; skončila 1. března 1949, kdy byl VÚV definitivně rozpuštěn. Určitě k tomu přispělo i stanovisko VÚV k diskusi o nutnosti zavést cenzuru, v jehož závěru se mimo jiné uvádí: „... kdyby VR (pozn.: Vojenské rozhledy) nemohly přinášet věci podobného druhu, které by důstojnickému a velitelskému sboru poskytovaly poučení, pomůcky, návody a příležitost studia, usnadňující a pomáhající jejich práci – a kdyby mohly uveřejňovat toliko více méně bezobsažné všeobecnosti, ztratily by celý svůj význam i smysl a znevažovaly by také činnost a účel Voj. ústavu vědeckého.“³⁹

Zda byly texty, jež měla redakce připravené ke zveřejnění prvních dvou čísel *Vojenských rozhledů*, dál někým využity, to už asi nezjistíme. Poslední symbolickou tečkou za pokusem o poválečné obnovení časopisu, kterou lze nalézt v záznamech Vojenského ústředního archivu je „Žádost gen. tajemníka VÚV adresovaná Tiskárně MNO o rozmetání sazby Vojenských rozhledů z důvodu zrušení VÚV“.⁴⁰

³⁶ VÚA-VHA, fond. Dostupné z: http://www.vuapraha.cz/sites/default/files/inventare/4_cs_armada_po_roce_1945/vojensky_ustav_vedecky_-_1946-1949.pdf, s. 2.

³⁷ Zvláště měly vycházet jen sborníky historické a topografické a Lékařské listy. Viz: VÚA-VHA, fond.1945-49. č.j. 8158

³⁸ VÚA-VHA, fond. Zpráva o postoupení rukopisů pro Vojenské rozhledy 3. odd. hl. št. Inv. číslo 383.

³⁹ VÚA-VHA, fond. Problém cenzury Voj. rozhledů (Stanovisko VÚV). Inv. číslo 383.

⁴⁰ VÚA-VHA, fond. Žádost ... o rozmetání sazby. Inv. číslo 384.

4.2 Vojenské odborné časopisy v padesátých letech

Je nutno přiznat, že informace z let 1949 až 1950 o okolnostech vydávání odborného vojenského tisku jsou v současné dohledatelné jen částečně. Oba ročníky dokumentů MNO patří většinou totiž mezi archiválie poškozené v povodních v roce 2002, které dosud ještě nebyly zrestaurovány.

Faktem je, že od roku 1950 začala pod hlavičkou MNO, resp. jeho odborných složek, vycházet řada vojenských časopisů, určených především pro příslušníky armády. Byly to časopisy s tituly: *Vojenská mysl*; *Bojová příprava*; *Dělostřelec*; *Tankista*; *Letec*; *Ženista*; *Spojař*; *Týl a zásobování*; *Vojenská justice*; *Vojenské zdravotnické listy*; *Vojenský zlepšovatel a vynálezce*; *Vojenský topografický obzor*; *Vojenský dokumentační zpravodaj*. Šlo tedy o časopisy odborného zaměření, které byly zhruba podobné obsahové struktuře obsahu *Vojenských rozhledů* v letech 1931–1938.

Snaha o zachování ryze odborného charakteru časopisů neměla dlouhého trvání. V roce 1952 byly Hlavní politickou správou MNO vydány pokyny pro „*Politickou kontrolu práce redakcí vojenských odborných časopisů*“. V průvodním dopise náčelníkovi Generálního štábu se uvádí: „*Redakce vojenských odborných časopisů dopustily se ve svých článcích některých chyb ve stranicko-politických tématech apod. Hlavní politická správa neměla na obsah těchto časopisů rozhodující vliv ani po ideologické stránce.*“ Dále se v dopise uvádí i požadavek na opatření: „*Na všechny porady redaktorů odborných vojenských časopisů budou zvaní zástupci Hlavní politické správy, aby byli informováni o všech otázkách, které řeší vojenský odborný tisk a mohli vyjasnit problémy, které se zde vyskytnou.*“⁴¹ V reakci na to, v červnu 1953, vydal ministr obrany A. Čepička „*Směrnici pro vydávání vojenských odborných časopisů*“⁴², v níž mimo jiné uvádí: „*Za ideovou čistotu obsahu odpovídá zástupce velitele (náčelníka) pro politické věci součástí vydávající časopis.*“

Obsah této korespondence vystihuje nejen dobu, ale rovněž i směřování zásad pro vydávání vojenských odborných časopisů až do přelomového roku 1989. I přesto je možné z obsahu jednotlivých časopisů vyvodit řadu odborných informací, které dnes mají především historickou hodnotu.

4.3 Vojenská mysl

První číslo časopisu *Vojenská mysl* vyšlo v roce 1951 a časopis potom vycházel nepřetržitě až do konce roku 1991. Byl to jediný časopis, který se věnoval problematice vojenské strategie a operačního umění. Lze v něm rozeznat i vyšší úroveň – obrannou politiku, ta však měla charakter spíše propagandy založené na komunistické ideologii, hluboké

⁴¹ VÚA-VHA, fond MNO 1952, Inv. č. 1535

⁴² Tamtéž, fond MNO 1953, Inv. č. 2331

nenávisti ke všemu „kapitalistickému“ a servilnosti k Sovětskému svazu. Taktická úroveň vojenského umění byla vyčleněna pro časopis *Bojová příprava*.

Časopis *Vojenská mysl* byl určen vyšším důstojníkům a generálům. Byl utajován stupněm „Tajné“, v některých případech dokonce „Přísně tajné“, a distribuován cestou vojenských spisoven. V podstatě sloužil jako služební pomůcka. Až do roku 1963 vycházel 6× ročně, s občasným vydáním tematicky zaměřeného mimořádného čísla, a to zpravidla v rozsahu kolem 150 tiskových stran. Od roku 1964 až do konce roku 1991 vycházelo pravidelně 10 čísel ročně.

Vymezení obsahu a zaměření časopisu vytyčil v prvním čísle *Vojenské mysli* armádní generál Jaroslav Procházka, který byl tehdy ve funkci náčelníka Generálního štábu. Podle něj bylo úkolem časopisu (mimo jiné):⁴³

- „... aby byl pomůckou vyššího velitelského sboru při studiu otázek sovětské vojenské vědy a zejména otázek operačního umění a taktiky vyšších jednotek, současně pak tribunou širšího a hlubšího politického a vojenského vzdělání. Bude aktuálně doplňovat a prohlubovat tematiku operační přípravy generálů a důstojníků“;
- aby „... rozšiřoval vědomosti vyšších velitelů o mezinárodních vojensko-politických otázkách, sledovat základní události vojenského a vojenskopolitického rázu ve světě“;
- aby „... se stal součástí samostatné práce generálů a důstojníků, prováděné v rámci velitelské přípravy“.

Odhodlání, které generál Procházka vyjádřil, že „časopis se nebude uzavírat konstruktivní kritice a široké diskusi o závažných otázkách“ v praxi vyznělo tak, že kritické názory byly zveřejňovány jen v otázkách a problémech, které bylo možné oficiálně kritizovat. Je zřejmé, že otázky zaměření bezpečnostní politiky, vojenské strategie, výstavby ozbrojených sil nebo dokonce stranicko-politické práce byly tabu, ty kritice nepodléhaly. Řada zajímavých polemických článků se začala objevovat až ve druhé polovině 60. let. V období „normalizace“ po roce 1969 výrazně přibýlo článků ideologicky podbarvených a článků věnovaných stranickopolitické práci v armádě. Až poslední ročníky, 1990 a 1991, se výrazně „odpolitizovaly“ a věnovaly se hledání dalších cest obrany státu a úlohy ozbrojených sil v nových politických podmínkách.

Je nutno ale zdůraznit, že se časopis podrobně zabýval problematikou přípravy, zabezpečení a vedení operací a bojové činnosti na úrovni operačních svazů, vševojskových svazků a útvarů. Články tohoto tematického zaměření výrazně převládaly.

Časopis má dnes významnou historickou hodnotu zejména proto, že publikoval informace, jež nebyly běžně přístupné. Jsem přesvědčen, že pro mnoho dnešních badatelů, kteří se daným obdobím zabývají, jsou neznámé dodnes. Jistě, v archivech lze nalézt operační plány, materiály ze cvičení, dokumenty obsahující různá rozhodnutí o výstavbě a použití ozbrojených sil nebo řešení problémů na různých úrovních velení a řízení. Pokud se však zaměříme na trendy vojenského umění, pak je zřejmé, že časopis *Vojenská mysl* má ohromný potenciál pro objektivní historickou analýzu, kterou se v současné době nikdo cílevědomě nezabývá.

⁴³ Viz: https://vojenskerozhledy.cz/images/Vojenska_mysl/1951/VM-1951-1/VM_1-1951-Nase_ukoly.pdf.

Svoje názory v časopise prezentovali nejen teoretici vojenských škol, ale zejména hlavní funkcionáři MNO a Generálního štábu, odpovědní za rozvoj ozbrojených sil, svěřeného druhu vojska či odborného úseku. Tito funkcionáři měli svoji publikační aktivitu většinou jako služební úkol. Mnohdy ani nezáleželo na tom, že článek byl vlastně výsledkem práce jejich podřízených. Byl to zdroj informací pro důstojníky, generály, a zejména studenty vojenských škol, které formovaly tehdejší vojenské umění. Na druhou stranu řada článků měla obecný teoretický charakter, nepřinášela autorovy úvahy a názory a vyznívala jako přednáška plná známých a ideologicky podbarvených klišé.

Časopis *Vojenská mysl* byl vydáván pod hlavičkou MNO, prostřednictvím složky odpovědné za vydávání vojenských odborných časopisů. Redakce časopisu byla složena zpravidla z 5 – 6 osob, včetně administrativních pracovníků. Autorům se vyplácel honorář, pro který byly stanoveny pevné sazby. Samozřejmě, distribuce byla zabezpečena služební cestou a pro čtenáře byl časopis k dispozici bezplatně.

Obsah časopisu se v jednotlivých letech vyvíjel a měnil. Zpětně lze vypožorovat určité trendy, jež byly odrazem vývoje politické situace, vojenského myšlení, převládající ideologie, a zejména potřeb praxe. V padesátých letech se teorie vracela ke druhé světové válce a úvahy o vedení bojových operací byly vlastně jakýmsi pokračováním bojů sovětské armády na rozsáhlém bojišti jako by bez přítomnosti civilního obyvatelstva.⁴⁴ Z obsahu článků je možné cítit ducha studené války – na jedné straně nenávistné pohledy na „nepřítele“, jímž se stalo NATO a jeho členské země, a na druhé straně nekritické pobírání všeho, co vyšlo ze Sovětského svazu. Je zajímavé, že se do konce padesátých let nevyskytly články o společných operacích v rámci zemí Varšavské smlouvy. Zřejmě tyto informace měly vyšší stupeň utajení, než to umožňovaly stránky časopisu.

Od roku 1958, devět let od prvního sovětského jaderného testu, se i v časopise začíná otevřeně diskutovat o použití „atomových“ zbraní proti nepříteli. Charakteristický je např. článek mjr. B. Havlíčka „*Některé problémy plánování použití atomových výbušných zbraní*“ v čísle 1/1958 kde uvádí, že „*Základem plánování operací je použití atomových zbraní a ostatních zbraní hromadného ničení*“. Nešlo tedy jen o teorii a praxi ochrany proti zbraním hromadného ničení (ZHN), ale o jejich aktivní použití v ofenzivních operacích. Je nutno přiznat, že podobný způsob myšlení existoval i na druhé straně, ve strategických úvahách zemí NATO. Tento trend přetrvával prakticky až do konce šedesátých let. Pokud se v padesátých letech předpokládalo, že jaderné údery budou tvořit pouze doplněk ke stávajícím konvenčním zbraním, počátek šedesátých let přinesl pravý opak. Jaderná válka měla být jedinou variantou ozbrojeného konfliktu a od pozemního vojska se očekávalo, že bude schopno dostatečně pružně využívat výsledků vlastních jaderných úderů.

Od prvopočátku existence časopisu až do zhruba poloviny sedmdesátých let převládaly články věnované problematice útočných operací. Uplatňoval se tak základní doktrinální princip, že útok je hlavním druhem bojové činnosti, a to i na strategické úrovni. Jen tak bylo možné dosáhnout vítězství. Až do konce padesátých let se v časopise věnovalo útočným operacím zhruba 60 % článků, zatímco obraně jen asi 10 %. Zbývajících 30 % tvořily články o zabezpečení a podpoře operační činnosti a rovněž články obecného

⁴⁴ Světlou výjimkou je příspěvek mjr. Josefa Mikulce „*Některé otázky organizace odsunu místního obyvatelstva z frontového pásma*“ ve Vojenských rozhledech číslo 4/1954, s. 80-84.

teoretického charakteru. Později se poměr změnil ve prospěch obrany a ochrany vojsk a rovněž problematiky velení a řízení. Stejně tak se začaly objevovat příspěvky, které řešily přípravu a vedení bojové činnosti za omezeného použití nebo bez použití jaderných zbraní. Příkladem je článek plk. J. Rabana „Operace bez jaderných zbraní“ ve *Vojenské mysli* číslo 4/1964, v němž autor uvádí myšlenku, že USA i SSSR dospěly k poznání, že se jaderné potenciály u obou velmocí vyrovnávají a že hrozba či použití jaderných zbraní by nepřinesla kýžené vítězství ani pro jednu stranu. Teorie „omezené války“ se postupně prosazovala ve vojenské, a zejména politologické teorii a praxi, až do konce studené války.

Rok 1968 byl zlomový nejen ve společnosti, ale i v rozvoji vojenské teorie, což se nemohlo neprojevit v obsahu *Vojenské mysli*. Zjednodušeně řečeno – přestalo se útočit a začalo se více přemýšlet. Příkladem je obsah *Vojenské mysli* číslo 9/1968, který je uveden v tabulce č. 2.

Tab. č. 2: Obsah časopisu Vojenská mysl číslo 9 z roku 1968

Autor	Název článku
pplk. Ing. Václav Muroň	Slovo k vojenské vědě
pplk. Ing. Stanislav Chromec, CSc.	Problémy vojenskovední kapacity ČSLA
mjr. Ing. Miroslav Neumann	Teorie vojenské informace.
plk. Ing. Miroslav Nedvěd, CSc.	Je Vojenská mysl opravdu tribunou teoretického vření?
plk. doc. Ing. František Cvrček, CSc.	Hodnota Zprávy.
plk. doc. Ing. Ivo Vlček, CSc.	Analýza funkčních povinností náčelníka štábu divize.
pplk. Ing. Jaroslav Jílek	K základním pojmům vševojskové taktiky.
plk. Michal Kodriš, CSc. a kol.	Statistické zkoumání informačních procesů.
pplk. Ing. Milan Štembera	Účelnost a úroveň Vyššího akademického kursu při VA AZ.
pplk. Ing. Ladislav Sommer	Řízení bojové činnosti PVO.
pplk. Ing. Rudolf Král	K plánování bojové činnosti dělostřelectva.
pplk. MUDr. Marian Vlasák, CSc.	Letecké nehody z osobních příčin.
pplk. Ing. František Pelech, pplk. Ladislav Kysil	K řízení týlu v poli.

Je zřejmé, že se v armádě vyprofilovala skupina odborníků, kteří se věnovali rozvoji vojenského vědění a že se vojenská věda začala profilovat jako svébytná a relativně na sovětském vzoru nezávislá disciplína, která nacházela odraz i v praxi Československé lidové armády. Rovněž „povinné“ články ideologicky zaměřených autorů se v časopise vyskytovaly jen sporadicky.

Dlouho to nevydrželo. Už v roce 1970, a zejména v roce 1971 po oficiálním vyhlášení tzv. normalizace⁴⁵, se ve *Vojenské mysli* začaly objevovat tituly, jako „*Lenin o principech výstavby socialistické armády*“ (č. 3/1970) nebo „*Ideově výchovná práce a vojenská*

⁴⁵ Dne 10. prosince 1970 Ústřední výbor KSČ schválil dokument s názvem „Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ“, který se stal ideovým základem pro celé období normalizace až do roku 1989.

kázeň“ (č. 1/1972). Počet kvalitních teoretických textů se rapidně snížil i proto, že řada osobností, které v časopise hojně publikovali, byla z armády propuštěna (plk. Karel Pezl, genpor. Václav Vitanovský, pplk. Stanislav Chromec, pplk. Karel Novotný a další). Není divu, že se v časopise začaly znovu vyskytovat články popisného charakteru, bez vyjádření názorů autorů. I přesto, že v záhlaví časopisu se stále uvádělo, že: „*Vojenská mysl je teoretický časopis diskusní povahy. Uvádí osobní názory autorů, které nelze považovat za oficiální názory Ministerstva národní obrany.*“ Tento text se od roku 1973 přestal uvádět, což samo o sebe o něčem vypovídalo.

Základní pojetí časopisu však bylo v podstatě zachováno. Od období roku 1973 vycházela z dnešního pohledu řada zajímavých článků věnujících se vojenské strategii, operačnímu umění a problematice velení a řízení vojsk. Tyto texty jsou významným svědectvím doby i proto, že postihují poslední období studené války. Z nich lze mimo například postřehnout, že ostrá agresivní rétorika článků, věnovaných zejména ofenzivním operacím se po podepsání *Závěrečného aktu helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě* v roce 1975 zmírnila a získala neutrálnější tón.

Vojenská mysl vycházela až do konce roku 1991. V posledních číslech byly publikovány příspěvky autorů, kteří se zamýšleli nad tím, jak uchopit obranu země v nových podmínkách a jak má vypadat armáda v demokratické společnosti. Když je čteme dnes, cítíme z nich i tápání a rozpaky při hledání nové cesty.

Poslední číslo *Vojenské mysli* uzavřel svým úvodníkem PhDr. Jaroslav Janda, tehdejší zástupce náměstka ministra obrany:

„Stránky Vojenské mysli byly po léta objektivně spojeny se zařazením Československé armády do uskupení Varšavské smlouvy, jejím posláním a charakterem v rámci tohoto, dnes již neexistujícího paktu. Tato skutečnost přirozeně určovala základní profil časopisu, jeho poplatnost strategii, operačnímu umění a taktice, v širším slova smyslu axiomům tehdejší sovětské vojenské vědy. Zcela logicky mnohé klíčové otázkyojenství, zejména doktrinní a strategické, byly pro autorskou obec předmětem tabu, cenzura i autocenzura připouštěla pouze tzv. rozpracovávání stanovených dogmat. Přesto se někteří autoři snažili přinést na stránky časopisu určité své specifické přístupy k některým, samozřejmě parciálním a okrajovým tématům. Po událostech v listopadu 1989 se Vojenská mysl hlásí k revolučním demokratickým ideálům a své stránky věnuje přípravě zásadních změn v rozvoji československé armády. Určitě bude nezbytné a záslužné podrobit jednotlivé ročníky a čísla Vojenské mysli historické analýze v souvislosti s hodnocením celého předcházejícího vývoje v armádě.“

5 OBNOVENÍ VOJENSKÝCH ROZHLEDŮ PO ROCE 1991

Citátem z článku Jaroslava Jandy⁴⁶ skončila předchozí kapitola, a nelze jinak, než pokračovat citátem ze stejného článku, v němž vyjadřuje svoji představu o časopise *Vojenské rozhledy*, které mají *Vojenskou mysl* nahradit:

„Časopis (pozn: Vojenské rozhledy), a to si jistě všichni přejeme, by měl především přispívat k formulování stále aktuální filozofie řízení Československé armády. Je žádoucí, aby se jeho autoři ve svých statích zamýšleli nad cíli jejího rozvoje k bližším i vzdálenějším časovým horizontům, jakož i cestami k dosažení zvolených cílových stavů. To je kardinální téma a neustále živé, neboť si vyžaduje permanentní konfrontaci s poznatky o domácím i zahraničním vývoji – politickém, sociálně ekonomickém, vojenském, vědeckotechnickém a předpokládá predikci budoucích potenciálních situací a optimálních odezev na ně.

V kontextu základní filozofie řízení očekáváme, že Vojenské rozhledy budou nabízet nejrůznější originální přístupy v oblasti strategie, operačního umění, taktiky, ale i přímého řízení a zabezpečení vojsk, výzbroje armády, organizace výcviku a života jednotek ČSA. Pojetí časopisu současně předpokládá i pravidelné řešení tematiky z oblasti sociálního a humanitárního rozvoje armády, sociálně psychologických a demokratických aspektů systému řízení a velení, personalistiky, vojenského vzdělávání, výchovy a kultury. Moudrá a nezbytná bude orientace „Rozhledů“ i do oblasti ekonomické politiky armády a jejího uskutečňování, komerce a hospodárnosti v podmínkách čs. tržního hospodářství. Dále chceme stránky nového časopisu věnovat i vzájemným vztahům armády a československé veřejnosti, zvláště s cílem přispívat k prohloubení pocitů občanské odpovědnosti za obranu republiky.

Skutečnost, že časopis bude v rozhodující míře svým charakterem teoretickým fórem, neznamená, že nebude zobecňovat praktické zkušenosti z uskutečňování jejich zásadních přeměn. Očekáváme, že vydávání Vojenských rozhledů přispěje k rozvoji československé vojenské vědy, bude stimulovat tolik potřebné tvůrčí myšlení a inovační kroky při budování moderní armády demokratického státu.“

Vojenské rozhledy prošly od své resuscitace⁴⁷ za posledních 28 let vývojem, který odrážel i vývoj kultury vojenského myšlení a řízení v oblasti obrany a bezpečnosti, a rovněž vývoje ozbrojených sil. Představa, že se *Vojenské rozhledy* stanou odborným diskusním forem a platformou napomáhající rozvoji vojenského vědění, se zpočátku úspěšně naplňovala v devadesátých letech. Časopis do roku 1994 vycházel 10×, další dva roky 6× ročně. Postupně ale klesal počet kvalitních přispěvatelů a tak bylo rozhodnuto, že od roku 1997 budou vydávána 4 čísla ročně. To přetrvává až do současnosti.

⁴⁶ Osobnosti Jaroslava Jandy se věnovala řada autorů. Vojenské rozhledy v čísle 2/2012 zveřejnily příspěvek PhDr. A. Raška „Jaroslav Janda (K nedožitým osmdesátým narozeninám) „Dostupné z: <https://www.vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/personalie/jaroslav-janda-k-nedozytim-osmdesatym-narozeninam>

⁴⁷ Oficiální rozhodnutí o zrušení časopisu *Vojenská mysl* a obnovení *Vojenských rozhledů* nebylo možné dopátrat. Archivní dokumenty MNO z tohoto období prochází u VHU Praha rekonstrukcí po poškození v povodních v roce 2002.

5.1 Autorská základna Vojenských rozhledů

Autorská základna *Vojenských rozhledů*, se ve srovnání s *Vojenskou myslí* změnila. Pro čtenářskou obec se objevili autoři, kteří se po létech mohli vrátit do vojenského stejno-kroje a na významné funkce v resortu obrany. Patřil mezi ně například gen. Karel Pezl, gen. Antonín Rašek, plk. Václav Maryška, plk. Karel Novotný, gen. Stanislav Chromec, plk. Felix Černoch a další. Do resortu přišli i zcela noví lidé, kteří měli co říct, jako Zdeněk Borkovec, Jaromír Novotný nebo další.

Výrazně se začali projevovat i příslušníci nově zřízeného *Institutu pro strategická studia* v Praze a *Institutu pro výzkum operačního umění* v Brně, ale i institucí jakým bylo *Centrum sociálních studií* a *Centrum pro výzkum stresu*. Ve *Vojenských rozhledech* se tak začaly objevovat příspěvky vědeckovýzkumných pracovníků, jakými byli Jaroslav Janda⁴⁸, Peter Paducha, Miroslav Purkrábek, Josef Janošec, Jan Eichler, Oldřich Čechák, Milan Ku-beša, Karel Kozák, Jiří Strnádek a další.

Tradičně přetrvávala vysoká publikační aktivita příslušníků vědecko-pedagogického sboru vojenských škol, především Vojenské akademie v Brně – například Luděk Hodboď, Oldřich Horák, Jaroslav Komárek, Stanislav Schorm, František Hanzlík, Richard Janderka, Vojtěch Němeček, Jiří Stodola, Arnošt Vraný a další.

Byli to i odborníci z civilního sektoru, kteří byli přesvědčeni, že svými názory a poznatky pomohou rozvoji obranné politiky a ozbrojeným silám – Josef Minařík, Milan Ždímal, Jiří Sedlák a další.

Poměrně aktivní byli příslušníci Federálního ministerstva obrany (Ministerstva obrany) a Generálního štábu Armády ČR, například Ladislav Klíma, Milan Štembera, František Ochrana, František Valach, Pavel Jandáček nebo Emil Antušák.

Začala se prezentovat i skupina lidí, které dnes zahrnujeme do bezpečnostní komunity – Václav Vítanovský, Josef Fučík, Miloš Balabán a po odchodu z resortu obrany zejména Antonín Rašek.

Problémem, který nejenže přetrvává, ale se stále prohlubuje, je skutečnost, že vymizeli autoři z operační úrovně velení armády. Zájem o předávání zkušeností z výcviku, operačního nasazení nebo redislokace a výstavby armády byl minimální. Světlou výjimkou byl Jiří Halaška, který působil na operačním velitelství v Táboře.

Autorská základna se rozkošatěla zejména v počátku vstupu do nového století. Začalo přibývat článků věnovaných obecnějším bezpečnostním tématům – teorii bezpečnosti, ozbrojeným konfliktům ve světě, mezinárodním vztahům, analýze bezpečnostních hrozeb a rizik a dalším. Nechyběly ani články polemického charakteru, které vyvolávali i tolik žádanou diskusi. Mezi takové články patřily zejména příspěvky Bohuslava Pernici. V obsahu časopisu nemohly po roce 1999 chybět ani články o prvních zkušenostech z činnosti a transformace Severoatlantické aliance. *Vojenské rozhledy* získaly charakter magazínu, který poskytoval směsici různých témat, mezi které patřily i personálie osobností naší vojenské historie a recenze různých knih z oblasti bezpečnosti a mezinárodních vztahů.

⁴⁸ Jaroslav Janda v roce 1993 přešel na Institut pro strategická studia v Praze – Braníku.

Paradoxně, tyto obsahové změny se negativně odrazily v zájmu čtenářů z řad příslušníků ozbrojených sil, kteří v něm nenalezali to, co by jim pomohlo v denní praxi. Naopak, zvyšoval se zájem čtenářů z civilních škol, orgánů státní správy a samosprávy, politiků a bezpečnostní komunity. Tím se časopis dále posunul mimo oblasti, které byly vytyčené při obnovení jeho vydávání v roce 1992.

Nové milénium přineslo i změnu obecných podmínek pro vydávání odborných časopisů. Ve snaze motivovat zvyšování kvality publikační činnosti vědeckých a pedagogických pracovníků se začaly prosazovat časopisy, splňující podmínky pro jejich zařazení do národních, a zejména světových databází. Příspěvky musely procházet důslednějším recenzním řízením a musely odpovídat požadavkům na vědecké texty. Tomuto trendu se nemohly vyhnout ani *Vojenské rozhledy*, které se staly atraktivními pro autory z řad vědeckopedagogických pracovníků a studentů. Zejména pro studenty doktorandského studia vojenských a civilních škol byly *Vojenské rozhledy* v podstatě jediným periodikem v ČR, kde mohli publikovat svoje texty zaměřené na bezpečnostní témata. Bohužel, i to způsobilo, že o časopis dále klesl zájem čtenářů z řad armády, ale i bezpečnostní komunity. Částečně k tomu přispělo i zveřejňování některých textů v anglickém jazyce, čemuž se ale nebylo možné vyhnout.

5.2 Organizace vydávání časopisu Vojenské rozhledy

Vydavatelem časopisu *Vojenské rozhledy* se v roce 1992 stalo Ministerstvo obrany ČR (MO). Obecně se vycházelo z tzv. kompetenčního zákona⁴⁹, podle kterého má MO nezapustitelnou roli při tvorbě a realizaci obranné politiky ČR. Vydávání teoretického časopisu zabývajícího se problematikou obranné politiky v nejširších souvislostech je v zájmu rozvoje vojenské a bezpečnostní vědy v ČR, jejíž koordinaci MO zajišťuje. Tento fakt však vždy nebyl, a je nutno říct, že doposud není chápán jednoznačně.

Jako každý orgán státní správy, klade MO velký důraz na otázky efektivnosti své činnosti. Úspory hledalo i ve vydavatelské činnosti, proto byly postupně rušeny vojenské odborné časopisy věnující se taktickému použití AČR a výcviku (*Bojová příprava*, *Vojenský profesionál*, *Doktríny*), logistice (*Týl a zásobování*), letectvu a protivzdušné obraně (České letectvo a PVO) a další. Důvodem byl i klesající zájem autorů a nutno říct, i odpovědných složek MO a Generálního štábu. Koncem devadesátých let bylo rozhodnuto, že jejich problematiku do svého obsahu zahrne časopis *Vojenské rozhledy*, který se od té doby stal magazínem zveřejňujícím pestrou směsicí příspěvků počínaje bezpečnostní politikou státu, přes strategické otázky zajišťování obrany a vedení operací, až po taktické otázky bojového použití malých jednotek a zbraní.

Snaha o úspory v resortu obrany v době hospodářské recese dospěla v roce 2011 až k záměru na zrušení *Vojenských rozhledů*. Jedním z důvodů byl sílící pocit některých orgánů MO, že nemohou být odpovědní za obsah časopisu, který v záhlaví uváděl, že jde

⁴⁹ Pozn.: Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České socialistické republiky.

o „*Teoretický časopis Armády České republiky*“. Proto v roce 2013 došlo ke změnám. V záhlaví se začal uvádět obecnější podtitul – „*Vojensko-teoretický časopis*“ a jeho vydáváním byla pověřena Univerzita obrany v Brně. Výrazně větší role byla přisouzena redakční radě, která odpovídá za proces přípravy a v konečné fázi i za obsah časopisu. Redakční rada začala posuzovat každý příspěvek a doporučovala, zda jej zveřejnit nebo odmítnout a zda příspěvek má či nemá procházet recenzním řízením. Časopis ale zveřejňoval i nerecenzované polemické nebo informativní příspěvky, což na jedné straně zvyšovalo jeho atraktivitu u čtenářů, na druhé straně ale formálně snižovalo vědeckou hodnotu časopisu.

V roce 2014 časopis *Vojenské rozhledy* získal svoji on-line internetovou verzi, pod doménou www.vojenskerozhledy.cz. Od té doby je na této adrese možné si na internetu přečíst aktuální obsah časopisu a vrátit se k už vydaným číslům od roku 1992. K těmto příspěvkům je možné vést i čtenářskou polemiku. Cenný je vyhledávací modul webových stránek, který umožňuje vyhledat zveřejněné informace podle různých kritérií. Nejvíce oceňovaná je archivní část stránek, kde čtenáři mohou nalézt a využívat kompletní obsah *Vojenských rozhledů* z období let 1920–1939 a 1941–1944. Zveřejněná jsou i všechna čísla časopisu *Vojenská mysl* a *Vojenský profesionál*. Na tvorbě archivní části stránek redakce úzce spolupracovala s Vojenským historickým ústavem Praha.

Časopis je stále vydáván v tištěné podobě, v rozsahu 600 výtisků, a je distribuován na 269 adres. Převážnou část adresátů tvoří složky a útvary resortu obrany, ale i vlády, parlamentu ČR, dále jsou to příslušníci české bezpečnostní komunity, některé civilní vysoké školy a vybrané knihovny v ČR.⁵⁰

Prestiž odborných časopisů se dnes hodnotí podle toho, jaký mají zveřejněné články ohlas v rámci světové odborné a vědecké veřejnosti. Vyjadřuje se počtem citací a v konečné fázi tzv. impakt faktorem.⁵¹ Odborný časopis, který je pro širokou odbornou veřejnost nedostupný, nemůže být dostatečně citován a není atraktivní ani pro autory, nemá v dnešních podmínkách šanci na existenci. Dostupnost časopisu se zvyšuje tehdy, když má svoje webové stránky, ale zejména tehdy, když je evidován a nabízen prostřednictvím významných světových databází. Ani *Vojenské rozhledy* nemohly tento trend ignorovat. Časopis je dnes zapsán v databázi odborných časopisů „ERIH PLUS“ (European Reference Index for the Humanities) a v „Seznamu recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v ČR“. Rovněž je zveřejněn v databázi „Index Copernicus Journals Master List“, „Central and Eastern European Online Library GmbH“ (CEEOL) a „Directory of Open Access Journals“ (DOAJ). Obsah časopisu je součástí České národní bibliografie a katalogu Národní knihovny České republiky.

Bez redakce by žádný časopis nemohl existovat. Struktura, kompetence a personální složení redakce *Vojenských rozhledů* zaznamenaly od roku 1992 mnoho změn. Organizačně, až do roku 2013, byly součástí vydavatelské organizace MO, která prošla několika organizačními změnami pod názvem „Vojenský zeměpisný ústav“, „Agentura vojenských

⁵⁰ Tzv., povinné výtisky se podle zákona č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku, zasílají určeným knihovnám (<https://www.nkp.cz/o-knihovne/odborne-cinnosti/oddeleni-periodik/povinny-vytisk/prijempv>)

⁵¹ Více např. na <https://knihovna-vse.cz/veda/impakt-faktor-casopisu-a-impaktovany-casopis/>

informací a služeb (AVIS)“ nebo „Prezentační a informační centrum MO“. Krátkou dobu před rokem 2013 byla redakce součástí Odboru komunikace a propagace MO. Od roku 2013 je redaktor tabulkově zařazen ve struktuře Univerzity obrany v Brně. Stručný přehled o obsazení redakce *Vojenských rozhledů* je uveden v tabulce č. 3.

Tab. č. 3: Přehled o personálním obsazení redakce *Vojenských rozhledů* od roku 1992

Období	Šéfredaktor (redaktor)	Pracovníci redakce	Vydáno ročně čísel	Poznámka
1992 – 1993	plk. Miroslav Weiner	pplk. Jan Mestek pplk. Richard Hašek o.z. Jaroslava Matušková	10	
1993	plk. Robert Kraus	o.z. M. Weiner pplk. R. Hašek o.z. J. Matušková	10	
1993	plk. Robert Kraus	pplk. Richard Hašek o.z. Jaroslav Furmánek o.z. Jaroslava Matušková	10	
1994 – 1997	pplk. Richard Hašek	mjr. Igor Jalůvka o.z. Jaroslav Furmánek o.z. Jaroslava Matušková	6	Redakce byla odborně podřízena Ústavu obranných studií.
1997 – 2002	pplk. Richard Hašek	o.z. Jaroslav Furmánek	4	od č. 2/1997
2002 – 2014	o.z. Jaroslav Furmánek	-	4	od č. 2/2002
2015 – 2017	o.z. Martin Doleček	-	4	od č. 1/2015
2018 – doposud	o.z. Petr Koziel	-	4	od č. 1/2018

Jak je zřejmé z uvedeného přehledu, počet členů redakce se postupně snižoval. Důvody byly dva. Jednak se od roku 1997 snížil počet vydaných čísel časopisu a jednak se proces jeho tvorby urychlil zaváděním výpočetní techniky. Náročnost přípravy časopisu se od roku 2008 ale zvýšila zavedením anonymního recenzního řízení a důslednou redakční kontrolou dodržování etických principů podle mezinárodních požadavků *Committee on Publication Ethics*⁵².

Každý z pracovníků redakce se výraznou měrou přičinil, že časopis má u expertů v oblasti bezpečnosti a obrany poměrně vysoké renomé. Za povšimnutí stojí dvě jména – pplk. Richard Hašek a zejména Jaroslav Furmánek, jehož jméno se s redakcí pojilo dlouhých 21 let. Časopisu byla v roce 2017 udělena Cena Bezpečnostní rady státu za dlouholetou podporu rozvoje vědy, výzkumu a vzdělávání v oblasti vojenství a obranných a bezpečnostních studií.

⁵² Viz: <https://publicationethics.org/>.

6 SOUČASNOST A BUDOUCNOST ČASOPISU VOJENSKÉ ROZHLEDY

Současné podmínky pro šíření jakýchkoliv informací, včetně vědeckého poznání, se ve srovnání s relativně nedávnou minulostí diametrálně změnilly. Tištěné slovo bylo, a doufejme, že ještě nějakou dobu bude, tím nejtrvalejším a nejocetovanějším médiem. Dnes však není jediným. V konkurenci s elektronickými médii má v informačně přehluštěném a nepřehledném světě mnohem složitější pozici.

Oproti roku 1921, 1951, ale i roku 1991, se podmínky pro vydávání odborných časopisů typu *Vojenské rozhledy* nebo *Vojenská mysl* změnilly v mnoha ohledech. Parafrázujeme-li známou pravdu, pak lze říct, že časopis zůstává při životě tak dlouho, jak budou platit důvody jeho vzniku. Když se zamyslíme nad myšlenkami redakčního úvodníku prvního čísla *Vojenských rozhledů* v roce 1921, a rovněž textu Jaroslava Jandy v posledním čísle *Vojenské mysli* z roku 1991, pak z hlediska dnešní reality musíme zákonitě dojít k názoru, že mnohé již neplatí a hodně z toho je nutno přehodnotit.

Konkurence v oblasti distribuce a šíření odborných informací a poznatků je a silná rozvětvená. Tempo života, a tím i četnost relativně lehkou dostupných informací kolem nás, se s největší pravděpodobností bude zvyšovat i nadále. Bude ubývat čtenářů, ochotných zabývat se čtením dlouhých pasáží odborných článků. Bude to platit především pro čtenáře z praxe, kteří si volí cílené, krátké informace, které bezprostředně potřebují. Naopak, bude-li pokračovat současný trend, pak bude ubývat čtenářů, kteří věnují svůj mnohdy „drahocenný“ čas na komplexní promyšlení všech souvislostí řešených problémů nebo světa kolem nich. Texty delší než 10 tiskových stran zaujmou jen některé čtenáře, převážně z akademické obce. Bohužel, týká se to i těch článků, které řeší závažné otázky, na které by bylo potřeba reagovat z nejvyšších míst velení a řízení ozbrojených sil. Pro čtenáře z praxe Armády ČR jsou určitě přitažlivější magazíny typu A-report nebo sociální sítě. Pro představitele státu či resortu je daleko účinnější, než prezentace v odborném časopise, stručné vystoupení v krátkém televizním šotu či rozhovoru nebo na sociální síti Twitter nebo YouTube.

Na první pohled se zdá, že tato situace nemá pro existenci časopisu typu Vojenské rozhledy řešení. Že hluboké promyšlení dějů a souvislostí vývoje v oblasti sociálních věd obecně, a vojenství zvláště, je vyhrazeno pouze akademickým pracovištím, a že o výsledky jejich práce, nejeví nikdo zájem. Zdá se, že skončila doba, kdy na odborný časopis čtenáři netrpělivě čekali a potom jej od začátku do konce se zájmem přečetli. Bylo-li tomu někdy tak!

Přesto, podle mého názoru, řešení existuje, byť určitě nepřinese okamžité výsledky. Velká čtenářská základna je ve školách, které jsou na teorii a vědeckých poznatcích závislé. Pokud se po studentech či příslušnících kurzů bude vyžadovat, aby se články v odborných časopisech zabývali a využívali je ke studiu a pro zpracování kvalifikačních prací, pak vždy existuje možnost, že se někteří z nich i naučí s odbornými texty v budoucí praxi pracovat. Doufejme, že ti nejosvícenější z nich se svoji pílí a odbornou erudicí jednou propracují na vedoucí místa a ovlivní změnu kultury řízení a práce v oblasti bezpečnosti a obrany.

U odborného časopisu platí, že jací jsou autoři, takový je i časopis. Vytvoření článku o zhruba 15 stranách není jednoduché. Jedná-li se příslušníky armády na odpovědných

pozicích nebo o představitelích resortu obrany, pak na to většinou nemají čas a přiznejme, že to mnozí z nich ani neumí. Schopnost vyprodukovat odborný článek vědeckého charakteru by měla být vlastní většině studentů doktorandského studia a vyšších odborných kurzů. A když takový autor přinese vlastní poznatky a jeho text v časopise bude dostatečně čtivý, svoje čtenáře si jistě najde nejen v akademickém prostředí.

Požadavek na zvyšování kvality publikačních výstupů v odborných časopisech je přirozený trend, který se do budoucna bude dále prohlubovat. Upřímně řečeno, nejedná se jen o nové vědecké poznatky, ale v konečné podobě o dotace, které se akademickým a vědeckým institucím přidělují. Formálně se vědecká kvalita odborných časopisů posuzuje podle toho, v jakých zahraničních databázích je časopis zařazen a jak často je citován. Renomovaný autor bude mít vždy snahu publikovat jen v nejprestižnějších časopisech a nebude plýtvat úsilím, aby svoje práce zasílal do časopisů, ze kterých nemá potřebný užitek ve formě osobního hodnocení. Kvalitní časopis podle platných kritérií je ten, který zveřejňuje recenzované texty a jejichž obsah zaujme nejen české, ale zejména zahraniční čtenáře. To se stane jen v případě, že přináší nové, doposud nepublikované poznatky a řešení a jestliže publikované články budou hojně citované jinými autory, pokud možno zahraničními. Takový požadavek, byť opodstatněný, se zdá být pro odborný časopis typu *Vojenské rozhledy* past, ze které je jen obtížně možné nalézt cestu ven. Alespoň pro časopis v podobě, jak si kdysi představovali jeho zakladatelé. Vylučuje totiž zveřejňování praktických poznatků, názorů, polemiky a diskuse, pokud není vedena způsobem, který snese požadavky na recenzované texty. Pokud se časopis přizpůsobí požadavkům, pak hrozí nebezpečí, že je vydáván jen proto, že autoři musí vzhledem ke svému pracovnímu zařazení publikovat a je vlastně určen pro jakési „akademické akvárium“.

Je z toho cesta ven? Vidím dvě cesty, které v obou případech vyžadují velké úsilí:

První, vědecká cesta, která předpokládá pokračovat ve snaze zvyšovat vědeckou úroveň časopisu a prosazovat jej na mezinárodní scéně a tím se prosadit v mezinárodních databázích, např. Scopus⁵³ a Web of Science⁵⁴. Takto lze získat i větší světovou proslulost a získat kvalitní, anglicky píšící autory, jak se to podařilo v roce 2019 časopisu *Obrana a strategie*⁵⁵. Má to i odvrácenou stranu mince. Hrozí nebezpečí, že se počet čtenářů a autorů z ozbrojených sil a české bezpečnostní komunity nezvýší – časopis bude vlastně sloužit jen jako generátor bodů do *Rejstříku informací výsledků výzkumu a vývoje* (RIV)⁵⁶. Najednou je zde jiný svět, ve kterém *Vojenské rozhledy* získají zcela novou tvář, byť poplatnou nové době, ale s úplně jiným zaměřením, než to zamýšleli zakladatelé v roce 1921 a 1991.

Druhá, populárně-odborná cesta předpokládá rezignovat na formální požadavky světových databází a pokračovat ve vydávání časopisu zhruba tak, jak si jej představovali

⁵³ Databáze Scopus společnosti Elsevier je největší abstraktovou a citační databází recenzované literatury na světě. Více např. na: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus>.

⁵⁴ Světově uznávaná databáze Web of Science nabízí integrovaný přístup k citačním indexům a užitečným nástrojům jako je např. Journal Citation Reports, Essential Science Indicators, InCites nebo citačnímu manažeru EndNote. Více např. na: <https://ezdroje.upol.cz/prehled/zdroj.php?lang=cs & id=105>.

⁵⁵ Viz <https://www.obranaastrategie.cz/>.

⁵⁶ Více na: <https://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=986>.

zakladatelé *Vojenských rozhledů*. Byly by zde publikovány poznatky z praxe a mohla by být vedená diskuse širokého okruhu čtenářů. Nevylučovalo by to ani zveřejňování sofistických článků vědeckého charakteru a informací o dění ve vojenství a o vojenské technice. Vyžadovalo by to však zvýšené úsilí redakce a redakční rady, ale rovněž i velkou podporu nejvyšších představitelů MO a Armády ČR, kteří by se v časopise rovněž angažovali, jak to bylo v relativně nedaleké minulosti. Musím přiznat, že tato cesta, přestože by se mi i líbila, má svoje překážky a nepříznivé důsledky.

Ztratili bychom autory z vědecko-pedagogické sféry, kteří by za výsledky svého výzkumu (a to se dnes od nich očekává), neměli žádný prospěch. A navíc, texty zveřejněné ve *Vojenských rozhledech* by se pak už nesměly publikovat v jiných časopisech. Bez těchto autorů si ale budoucnost našeho časopisu neumím představit. Přiznejme si, že bez nich se v minulosti neobešly ani prvorepublikové *Vojenské rozhledy* a ani *Vojenská mysl*.

Na internetu jsou dnes desítky webových portálů věnujících se vojenství a bezpečnosti. Sledovanost některých z nich překračuje sledovanost webových stránek *Vojenských rozhledů* i *Obrany a strategie*. Přináší často unikátní a hodnotné, relativně krátké, putavou formou napsané příspěvky, které oslovují dnešní čtenáře, zvyklé cíleně vyhledávat stručné informace, které jim může nabídnout jen virtuální internetové prostředí. To však nemůže být cesta pro *Vojenské rozhledy*. Jejich hodnota totiž spočívá v tom, co ostatní nabízí jen okrajově – možnost vědeckou formou prezentovat nejnovější poznatky praxe a výzkumu, a tím kultivovat rozvoj vojenské a bezpečnostní vědy i kultury řízení v oblasti bezpečnostní politiky a vojenství.

Už podružná je otázka, zda pokračovat ve vydávání *Vojenských rozhledů* v tištěné formě a zda neponechat pouze jejich elektronickou (on-line) podobu, jak to dnes řeší řada uznávaných časopisů. To zůstává technickým problémem, stejně jako i periodicitu vydávání v kalendářním roce nebo dokonce to, zda vydavatelem bude i nadále Univerzita obrany, anebo MO, jak tomu bylo v minulosti.

Porovnáme-li obsah *Vojenských rozhledů* z devadesátých let minulého století s obsahem časopisu za uplynulé desetiletí, pak musíme zaznamenat posun od vojenství k bezpečnosti v rozšířeném slova smyslu. Má to svoji logiku. Dnešní české ozbrojené síly jsou součástí aliančního uskupení NATO a působí v různorodém bezpečnostním a operačním prostředí. Jsou připravovány pro vedení různých typů operací včetně tzv. „nevojenských“, které v minulosti nebyly pro armádu představitelné. Jednotlivé oblasti bezpečnosti se prolínají a působí v komplexu. Vnější, vnitřní bezpečnost, kybernetická, energetická, environmetální a další oblasti bezpečnosti mají dopad na základní životní a strategické zájmy České republiky. Proto i úkoly ozbrojených sil se rozšiřují, což by se nemělo ztratit z pozornosti žádného příslušníka ozbrojených sil, příslušníka MO či pracovníka státní správy a územní samosprávy zainteresovaného do oblasti zajišťování obrany státu. Toho si je redakční rada a redakce *Vojenských rozhledů* stále vědoma. Vyjadřuje to i zvýšený zájem o časopis z řad čtenářů a autorů, kteří v resortu obrany nepůsobí. Zejména pro studenty civilních vysokých škol je časopis jedinečným zdrojem informací pro studium a vědeckou práci, které nelze nikde jinde nalézt. Zřejmě se tento trend bude i nadále prohlubovat. I v tom se *Vojenské rozhledy* odchyľují od záměrů svých zakladatelů.

Je zřejmé, že *Vojenské rozhledy*, v době stoletého výročí od svého založení, stojí na rozcestí. Žádná z cest není jednoduchá, každá z nich vyžaduje zapálené průvodce – nadšence, kteří se nezaletnou nejistých výsledků a často i nutnosti nabourávat se do zavřených

dveří. Snad málokdo připouští třetí cestu, *Vojenské rozhledy* zrušit. Dostali bychom se do situace, že Česká republika, jako jedna z mála vyspělých zemí, ztratí odborný časopis, který je jedním z důležitých nástrojů pro rozvoj vojenské a bezpečnosti teorie.

ZÁVĚR

Časopis *Vojenské rozhledy* za dobu své existence nepochybně přispíval k rozvoji vojenské teorie a praxe a sloužil jako platforma pro prezentování poznatků a zkušeností z výcviku a vojenské teorie mezi příslušníky československých a českých ozbrojených sil. To nelze nijak kvantifikovat. V době, kdy neexistoval internet a ostatní, dnes již běžná informační media, časopis, pečlivým a systematickým výběrem ze zahraničních otevřených zdrojů, přinášel poznatky o vědeckém pokroku prakticky z celého světa. Vytvářel prostor pro tříbení názorů autorů i čtenářů a pro distribuci poznatků o vývoji bezpečnostní politiky a ozbrojených sil. Svým způsobem kultivoval vědecké prostředí v oblasti obrany státu a ovlivňoval myšlení tisíců příslušníků armády a pracovníků zainteresovaných na zajišťování obrany země.

V analýze publikační činnosti v oblasti odborných vojenských časopisů v období první republiky a rovněž v období let 1945–1990 je účelné pokračovat. Obsah těchto časopisů dokresluje obraz vývoje vojenské teorie a praxe z pohledu, jež nenabízí materiály, které je obvykle možné dohledat v archivech nebo v tematicky zaměřených publikacích.

Vojenské rozhledy dnes stojí na rozcestí. Působí v silném konkurenčním prostředí a čím dál obtížněji hledá svoje čtenáře. Jeho budoucnost závisí na soustředěném a promyšleném úsilí představitelů MO, Generálního štábu AČR, Univerzity obrany a příznivců z řad bezpečnostní komunity a významných civilních vysokých škol.

Autor: *Ing. Vladimír Karaffa, CSc. (plk. gšt. v.v.), nar. 1950. VVŠ PV ve Vyškově, postgraduální studium VA Brno, Marshallovo centrum strategických a ekonomických studií v Garmish-Partenkirchenu, kurz GŠ VA Brno. Vykonával řadu logistických, velitelských a pedagogických funkcí na stupni útvar a mostotřelecká divize a ve vojenském školství. Působil v Institutu pro výzkum operačního umění v Brně a v Ústavu obranných studií v Praze-Braníku a ve vedoucích funkcích na bývalé Sekci obranného plánování MO. 3 roky pracoval na operačním velitelství NATO v německém Heidelbergu. Od r. 2003 byl náčelníkem Správy doktrín Ředitelství výcviku a doktrín ve Vyškově. V r. 2007 ukončil služební poměr vojáka z povolání. Potom pracoval na Sekci obranné politiky a strategie MO, jako ředitel sekce-personální ředitel MO a ředitel Centra bezpečnostních a vojenskostrategických studií UO v Brně. V současné době působí v rámci bezpečnostní komunity ČR a jako lektor na několika vysokých školách.*